

”ETHÄN SÄ JÄTÄ IKINÄ?”

Adoptiovanhempien kokemuksia adoptiovanhemmuuden haasteista

Hanna Parviainen

Opinnäytetyö, kevät 2016

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosiaali- ja kasvatusalan suuntautumisvaihtoehto

Sosionomi (AMK) + lastentarhanopettajan virkakelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Hanna Parviainen. ”Ethän sä jätä ikinä?” – Adoptiovanhempien kokemuksia adoptiovanhemmuuden haasteista

Diak

Länsi, Pori, kevät 2016, 52 sivua, 1 liite.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK)

+ lastentarhanopettajan virkakelpoisuus.

Adoptiovanhemmuuteen liittyy usein erilaisia haasteita kuin biologiseen vanhemmuuteen. Tutkimuksen tarkoituksena on kuvata adoptiovanhemmuuden haasteita. Tutkimuksella haettiin vastauksia siihen, millaisia haasteita adoptiovanhemmat kohtaavat vanhemmuudessaan.

Tutkimus on kvalitatiivinen ja aineistona käytettiin tätä tutkimusta varten keräämääni haastatteluaineistoa. Haastattelut toteutettiin vuoden 2015 syksyllä kahtena strukturoituna ryhmähaastatteluna, joihin osallistui yhteensä seitsemän adoptiovanhempeä. Tulokset analysoitiin sisällönanalyysillä.

Tutkimuksen tuloksista kävi ilmi, että haastateltujen adoptiovanhempien käsityksen mukaan vanhemmuus on käytännössä samanlaista niin biologisilla kuin adoptiovanhemmillakin. Eroavaisuutena pidettiin kuitenkin sitä, että tavallisten vanhemmuuden haasteiden lisäksi adoptiovanhemmat kohtaavat myös sellaisia erilaisuuden teemasta nousevia haasteita, joita ei biologisten lasten kanssa yleensä käydä läpi. Näistä nousivat esiin luottamisen haasteet, lapsen identiteetin kehittymisen tukeminen, lapsen erilaisuuden käsitteleminen, ympäristön suhtautuminen adoptioon ja lapsen kulttuurin säilyttäminen.

Tutkimuksen kautta esiin tulleet vanhempien kokemukset osoittivat, että adoptiovanhemmuudessa on sellaisia haasteita, jotka adoptiovanhempien lähipiiriin ja esimerkiksi varhaiskasvatuksen työntekijöiden olisi hyvä tietää ja ottaa huomioon. Haastateltavien kokemuksista voidaan päätellä, että varhaisen kiintymyssuhteen kehittymättömyys ja suuret muutokset varhaislapsuudessa voivat lapsella myöhemmin tulla esiin esimerkiksi luottamisen vaikeuksina ja pelkotiloina. Myös lapsen oman identiteetin tukeminen korostuu adoptiolapsen kohdalla, sillä varsinkin kansainvälisen adoption kautta tulleella lapsella erilaisuuteen etnisyyden ja oman syntymäkulttuurin kautta liittyvät ominaisuudet voivat heijastua hänen kasvuunsa ja kehitykseensä. Haastateltujen adoptiovanhempien kokemuksista voidaan päätellä myös se, että adoptoitu lapsi voi kokea ympäristön suhtautumisen häneen negatiivisena.

Asiasanat: adoptiovanhemmuus, adoptiovanhemmat, adoptiolapsi, adoptioprosessi

ABSTRACT

Parviainen, Hanna.

The Adoptive parent's experiences of the challenges of adoption parenthood. 52 p., 1 appendices.

Language: Finnish. Pori, Spring 2016.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, Option in Social Services and Education. Degree: Bachelor of Social Services.

There are often different challenges between biological parenthood and adoptive parenthood. The aim of this thesis was to describe the challenges of adoptive parenthood. The study task is to find out what kind of experiences the adoptive parents have about the challenges in their parenthood.

The study was qualitative. The material was collected from the structured group interviews of adoptive parents. Two separate group interviews were consisting of seven participants altogether. The material was analysed by contents analysis.

The results of the thesis were that according to the adoptive parent's experience, adoptive parenthood is in practice, exactly the same, that biological parenthood. The adoptive parent's experience about the parenthood was, that adoptive parents had challenges, which associated with a theme of disparity. The difference was, that biological parents don't usually confront challenges of that kind. The interviewees highlighted these challenges as problems with trusting, an environmental attitude in adoption, supporting to adoptive child's identity and it's developing, adoptive child's disparity handling and adoptive child's maintenance of his culture.

The results of the thesis were that there are several challenges in adoptive parenthood, which are good to take into account also in a circle of parent's acquaintances. It is also important that example the employees of a kindergarten are understanding the different challenges with an adoptive child. From the adoptive parent's experiences we can make a conclusion, that the underdevelopment of the early attachment and considerable changes in early childhood can later manifest the fear of the example and challenges of trust. There also be emphasised the supporting of an adoptive child's identity. Especially an internationally adopted child might have ethnic and cultural characteristics which can have an effect on child's growth and improvement. We can also make a conclusion of the adoptive parent's experience that the attitude of environment with regard to an adoptive child can be tough to the child.

Key words: adoption parenthood, adoptive parents, adoptive child, adoption process

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	ADOPTIO	8
	2.1 Adoption historiaa	8
	2.2 Kotimaan adoptio	10
	2.3 Kansainvälinen adoptio	11
	2.4 Adoptiolapsi	12
	2.5 Adoptioprosessi	13
	2.5.1 Adoptioneuvonta	13
	2.5.2 Adoptiopalvelunantaja	14
	2.5.3 Adoption seuranta	15
	2.5.4 Jälkipalvelu	16
	2.6 Adoptiolaki	16
3	VANHEMMUUS	19
	3.1 Vanhemmuuden määrittelyä	19
	3.2 Vanhemmuuteen siirtyminen	19
	3.3 Adoptiovanhemmuus	21
4	AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET	24
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	26
	5.1 Tutkimuskysymys	26
	5.2 Tutkimusmenetelmä	26
	5.3 Aineiston keruu	27
	5.4 Aineiston analysointi	28
	5.5 Tutkimuksen eettisyys	30
	5.6 Tutkimuksen luotettavuuden arviointia	31
6	TUTKIMUSTULOKSET	34
	6.1 Luottamisen haasteet	34
	6.2 Lapsen identiteetin kehittymisen tukeminen	36
	6.3 Lapsen erilaisuuden käsitteleminen	37
	6.4 Ympäristön suhtautuminen adoptioon	38
	6.5 Lapsen kulttuurin säilyttäminen	40
7	TULOSTEN TARKASTELUA JA POHDINTA	42
	7.1 Tulosten vertailua	42

7.2 Tulosten hyödynnettävyys ja jatkotutkimusideat.....	44
7.3 Näkökulma varhaiskasvatukseen	45
7.4 Opinnäytetyöprosessi ja ammatillinen kasvu.....	46
LÄHTEET.....	48
LIITE 1 HAASTATTELUJEN KYSYMYKSET	53

1 JOHDANTO

Adoptiota on niin tutkimuksellisesti kuin yhteiskuntapoliittisestikin käsitelty Suomessa melko vähän, eikä se kuulu esimerkiksi lastensuojelun tietoperustaan toisin kuin monessa muussa maassa (Forsberg & Nätkin 2003, 140). Tutkimuksiin tutustuessani huomasin, että adoptiota on käsitelty esimerkiksi opinnäytetyöissä paljon lapsen näkökulmasta. Tämän pohjalta päädyin itse opinnäytetyössäni tutkimaan adoptiovanhempien näkökulmaa. Tutkimukseni tarkoitus on selvittää millaisia haasteita adoptiovanhemmuuteen liittyy. Työn tavoitteena on tuoda esiin adoptiovanhempien omia kokemuksia adoptiovanhemmuudesta, ja sitä kautta edistää tietoutta adoptiovanhemmuudesta. Työ on suunnattu adoptioiperheiden kanssa yhteyksissä oleville tahoille sekä muille adoptiosta kiinnostuneille.

Adoptiovanhemmuus on mielenkiintoinen tutkimuskohde, koska adoptioprosessi poikkeaa normaalista vauvan odotusajasta. Yhdeksän kuukauden sijaan adoptiovanhemmat voivat joutua odottamaan lasta jopa vuosia, eikä koko aikana ole tarkkaa tietoa siitä, koska he saavat lapsen. Biologisten vanhempien kohdalla odotusaika on usein onnellista aikaa, jolloin seurataan lapsen kasvua ja kehitystä. Adoptiovanhempien kohdalla taas odotuksesta tekee erilaisen sen pitkän keston lisäksi se, että prosessiin lähtiessään he alkavat tapaamaan sosiaalityöntekijää, joka tekee kartoitusta heidän soveltuvuudestaan vanhemmaksi. On henkisesti raskasta tehdä selontekoa elämästään samalla, kun kaikki vaikuttaa mahdollisuuksiin saada oma lapsi. Jo adoptiovanhemmuuden lähtökohdat ovat erityiset, sillä henkisesti kovan prosessin jälkeen vanhemmat saavat vihdoinkin lapsen, jonka myötä opetellaan vastaamaan sellaisiinkin haasteisiin, joita biologisten vanhempien on vaikea ymmärtää. Valtaväestöstä poikkeava tilanne tekeekin adoptiovanhemmuudesta tärkeän tutkimuksen kohteen.

Opinnoissani olin valinnut sosiaali- ja kasvatusalan suuntautumisvaihtoehdon, jonka myötä saan myös lastentarhanopettajan pätevyyden. Tämä suuntaus ohjasi samalla aiheeni valintaa lapsiin ja perheisiin liittyväksi. Tämän opinnäytetyön on tarkoitus myös auttaa varhaiskasvatushenkilökuntaa tutustumaan adoptiovanhemmuuden haasteisiin vanhempien näkökulmasta. Adoptiolapsen saapuminen päiväkotiryhmään voi tuottaa

henkilökunnalle uudenlaisia tilanteita, joita on ehkä helpompi kohdata, kun tietää adoptiolapsen elämään liittyvistä haasteista. Adoptiotyössäkin pyritään koko ajan yhä suurempaan avoimuuteen (Timonen 2013, 57). Tämän vuoksi on tärkeää, että myös adoptioperheen kanssa tekemisissä olevat ihmiset osaisivat ymmärtää ja puhua adoptiosta. Esimerkiksi päiväkodissa henkilökunnan on huomioitava, että lapselle on välityttävä selkeästi, että ”adoptiosta on lupa puhua, eikä siinä ole mitään kummallista” (Karhu 2013, 14).

2 ADOPTIO

2.1 Adoption historiaa

Adoption alkuperäisimpänä tarkoituksena on ollut suvun perijän ja jatkuvuuden takaaminen, ja adoptiot kohdistuivatkin yleensä enemmän poikiin. 1800-luvulta lähtien adoption keskeisenä tavoitteena etenkin Yhdysvalloissa ja Iso-Britanniassa oli tarjota hoitoa orvoille tai aviottomille lapsille. Maailmansotien seurauksena orpojen sekä aviottomien lasten määrä nousi, ja adoptio oli yksi keino löytää näille lapsille uusia perheitä. Vasta toisen maailmansodan jälkeen adoptio alettiin nähdä ratkaisuna hedelmättömyyteen. (Kaisaniemi & Lehtinen 2006, 7.)

Ennen adoptiokäytäntöä Suomessa puhuttiin ruotukierrosta ja huutolaissijoituksista. Ruotukierrossa samaan ruotuun kuuluvat talot kierrättivät lasta talosta toiseen huolehtien hänestä vuorotellen. Huutolaissijoituksessa taas kunta sijoitti lapsen sille perheelle, joka vaati lapsesta pienintä korvausta. Myöhemmin vaivaishoitoasetus ja hyväntekeväisyys korvasivat nämä käytänteet. (Kestilä 2007, 8.)

Suomeen saatiin ensimmäinen adoptiolaki vuonna 1925 ja 1930-luvulla adoptiot alkoivat yleistyä. Adoptoitavat lapset olivat usein syntyneet avioliiton ulkopuolella. Adoptoivat vanhemmat pitivät merkityksellisenä adoptoitavan lapsen sopivuutta, ja lapseksi toivottiinkin täysin ”terveitä ja sukurasituksista vapaita” lapsia, sillä perimän pelättiin vaikuttavan negatiivisesti lapseen. Yleistä oli myös toivoa lapsen yhdennäköisyyttä adoptiovanhempiin. Alle vuoden ikäisiä lapsia ei toivottu, koska pieni lapsi koettiin vaikeaksi hoidettavaksi työn ohessa. Useiden vaatimusten myötä adoptoivia vanhempia olikin liian vähän suhteessa kotia tarvitseviin lapsiin. (Adoptioperheet 3/2004.)

Suomi on kauemmin toiminut kansainväliseen adoptioon lapsia luovuttavana maana, kuin lapsia vastaanottavana maana. Tämä historia liittyy sotiin, sillä Suomesta lähetettiin toisen maailmansodan aikana Ruotsiin ja Norjaan noin 70 000 sotilasta. Näistä lapsista noin 13 000 adoptoitiin kyseisiin maihin ja lisäksi osa lapsista jäi sinne muulla tavoin pysyvästi. Lapsia onkin lähetetty Suomesta maailmalle paljon enemmän, kuin mitä lapsia on muista maista saapunut Suomeen. (Ruohio 2012, 4.) Vielä 1960- ja 1970-

luvuilla Suomesta adoptoitiin satoja lapsia ulkomaille, koska kaikille ei löytynyt kotia Suomesta. YK:n tekemän kyselyn mukaan Suomi olikin vuonna 1971 kolmanneksi suurin lapsia ulkomaille luovuttava maa (Adoptioperheet 3/2004). 1970-luvun puolivälin jälkeen adoptiot alkoivat vähentyä, minkä yhdeksi syyksi on arveltu vuonna 1970 voimaan tullutta uutta aborttilakia. Uusi laki salli raskaudenkeskeytykset myös sosiaalisista syistä, ja uuden lain myötä syntyvyys vähenikin yleisesti. Samaan aikaan myös asenteet yksinhuoltajuutta ja aviottomia lapsia kohtaan muuttuivat myönteisimmiksi. (Kestilä 2007, 9.) Nykyään Suomessa on kotimaisiakin adoptioita niin vähän, että ulkomaille ei adoptoida enää lainkaan (Timonen 2013, 52).

Kansainväliset adoptiot muista maista Suomeen alkoivat vähitellen 1970-luvulla. Tällöin adoptiotoiminta oli vielä järjestäytymätöntä, sillä kunnollista adoptiolainsäädäntöä ei Suomessa ollut vielä olemassa. Järjestäytyneemmäksi adoptiotoiminta muuttui sen myötä, kun Suomeen saatiin kansainvälisiä adoptioita koskeva lainsäädäntö vuonna 1985. Tämän jälkeen lainsäädäntöä on vielä päivitetty, sillä Suomessa adoptiolaki uusittiin vuonna 2012. (Ruohio 2012, 4.)

Adoptoivista noin 80 prosentilla on taustallaan biologinen lapsettomuus ja usein myös lapsettomuushoitoja. Lapsettomuus ei silti ole ainoa syy adoptoida, vaan adoptiolapsia adoptoidaan myös perheisiin, joissa on jo biologisia lapsia. Lisäksi on perheitä, jotka ovat valinneet adoptoimisen ensisijaiseksi tavakseen saada lapsi. Yksin adoptoivia on noin 5-10 % hakijoista. (Brantberg, Mäkipää & Uhtio 2013, 8.) Vuonna 2014 Suomessa tehtiin 445 adoptointia. Kotimaisten adoptioiden määrä oli 284 ja ulkomaisten 161. Suurin osa adoptoiduista oli pieniä lapsia, sillä alle 5-vuotiaita oli 259. Yli 18-vuotiaita oli adoptoiduissa 93. Ulkomailta lasta adoptoitaessa lapsi oli harvoin yli 10-vuotias. Kotimaisissa adoptioissa yli 18-vuotiaita adoptoitavia oli 82. Rekisteröidyssä parisuhteessa olevien perheiden sisäisiä adoptointeja oli viime vuonna 115. (Tilastokeskus 2015.)

Suomessa adoptiolapsella on oikeus tietää taustastaan. Suljettuja adoptioita, eli sellaisia joissa lapsen alkuperää ei saisi selville, ei Suomessa ole ollut lainkaan, sillä tieto alkuperästä on ollut löydettävissä asiakirjoista. Suomessa on kuitenkin ollut niin sanottuja vaiettuja adoptioita, eli sellaisia, joissa adoptiosta ei käytännössä ole puhuttu, jolloin tieto on voinut tulla esiin vasta adoptiovanhempien kuoltua. (Tervonen-Arnkil i.a.)

2.2 Kotimaan adoptio

Kotimaan adoptiolla tarkoitetaan sitä, että adoptoitavan lapsen ja adoptiovanhempien syntymämaa on sama (Kestilä 2007, 9). Kotimaisissa adoptioissa on yleistä, että lapsi tulee adoptoiduksi biologisten vanhempien toiveesta heti vastasyntyneenä, minkä vuoksi kotimaan adoptioissa onkin hyvät mahdollisuudet pienen lapsen adoptointiin. Kotimaisilla adoptioilla voidaan tarkoittaa myös perheen sisäisiä adoptioita. Toisin kuin kansainvälisessä adoptiossa, kotimaan adoptioissa ei lapsella välttämättä ole lastensuojeluasiakkuutta lainkaan, tai se voi olla lyhytaikainen. (Tervonen-Arnkil i.a.) Kotimaisessa adoptiossa adoptioneuvontaa annetaan myös lapsensa adoptioon luovuttaville vanhemmille. Suomessa lapsen biologinen äiti ei voi luovuttaa lasta suoraan adoptioon, sillä suostumuksen adoptioon voi antaa aikaisintaan kahdeksan viikon kuluttua synnytyksestä. Isän suostumus tarvitaan silloin, jos lapsi on syntynyt avioliitossa tai isyys on vahvistettu. Käytännössä äiti voi kuitenkin luovuttaa lapsen ennen virallista suostumustaan, koska päätöksen harkinta-aikana lasta voidaan hoitaa joko lastenkodissa tai perheessä. (Helo 2006, 14.)

Suomessa syntyneiden lasten adoptio on vähentynyt merkittävästi yleisen yhteiskunnallisen ja lastensuojelun kehityksen myötä. Monet lapsista päätyvät adoption sijaan sijaishuoltoon. Lukumäärältään Suomessa syntyneiden lasten ns. vierasadoptio on vakiintunut muutamiin kymmeneen tapaukseen vuosittain. Lasten vähäisen määrän vuoksi suomalaisen adoptiolapsen haluavat adoptiovanhemmat joutuvatkin usein odottamaan jonossa pidempään kuin ulkomailta adoptoivat vanhemmat. (Adoptioperheet ry 2013, 7.)

Kotimaan adoptiossa vanhemmilla on hyvät mahdollisuudet saada pieni lapsi, mutta Suomesta adoptoidulla lapsella voi olla nuoresta iästään huolimatta kuitenkin samanlaisia turvattomuuden ja laiminlyönnin kokemuksia kuin kansainvälisen adoption kautta perheisiin tulleilla lapsillakin. Lapsilla voi olla myös etnisesti erilainen tausta kuin adoptiovanhemmillaan, joten rasismin kysymykset voivat koskettaa myös suomalais-syntyisiä adoptiolapsia. (Adoptioperheet ry 2013, 7.)

Kotimaan adoptiossa on mahdollista, että lapsen siteitä aikaisempaan vanhempaan voidaan ylläpitää. Tällöin voidaan puhua niin sanotusta avoimesta adoptiosta, kun lapsen biologinen vanhempi on yhä jollain tapaa mukana lapsen elämässä. Avoimessa adop-

tiossakin vanhemmuus siirtyy adoptiovanhemmille ja adoptio on purkamaton. (Adoptioerheet ry 2013, 7.) Adoptiolain mukaan avoimessa adoptiossa tuomioistuin voi vahvistaa aikaisemman vanhemman ja adoptiovanhempien tekemän sopimuksen lapsen oikeudesta tavata aikaisempaa vanhempansa tai pitää häneen muulla tavoin yhteyttä. Sopimus edellyttää kuitenkin molempien osapuolten yhteisymmärrystä ja sitä, että sopimus on lapsen edun mukainen. (Tervonen-Arnkil i.a.)

2.3 Kansainvälinen adoptio

Kansainvälisessä adoptiossa adoptoitava lapsi on syntynyt jossain muussa kuin adoptioerheen kotimaassa (Kestilä 2007, 10). Ulkomailta adoptoitu lapsi on aina lähtökohdaisesti lastensuojelun kautta perhesijoitukseen tullut lapsi. Kansainvälisessä adoptiossa lapsi on ensin syntymämaassaan huostaanotettu, jolloin hänelle tulee ensin etsiä ratkaisua kotimaassaan. Vasta tämän prosessin jälkeen hän voi tulla kansainväliseen adoptioon, jos omasta kotimaasta ei ole löytynyt adoptioerhettä. (Tervonen-Arnkil i.a.)

Kansainvälinen adoptiotoiminta on Suomessa säänneltyä, koska se on luvanvaraista toimintaa. Suomessa kansainväliset adoptiot hoidetaan aina adoptionpalvelunantajan kautta, eli yksin ei lähdetä adoptioprosessiin. Joissakin maissa käytännöt ovat vapaampia, esimerkiksi Yhdysvalloissa, jossa yksityiset adoptiot ovat yleisempiä. (Ruohio 2012, 5.) Lapsen syntymämaan adoptioviranomaiset noudattavat oman maansa adoptiolainsäädäntöä ja he myös määrittelevät adoptiovanhemmille kriteerejä, jotka adoptiohakijoiden tulee täyttää voidakseen pyrkiä adoptiohakijoiksi kyseiseen maahan. Eri mailla voi olla hyvin erilaisia kriteerejä hakijoille. (Pelastakaa Lapset i.a.) Suomessa Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö hoitaa adoptioneuvonnan ja kansainvälisen adoptiopalvelun yleisen suunnittelun, ohjauksen ja valvonnan (Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö i.a.).

Kansainvälistä adoptiopalvelua saavat antaa ne kuntien sosiaalihuollon toimielimet ja muut yhteisöt, jotka ovat saaneet adoptiolautakunnan luvan tähän toimintaan (Adoptiolaki 2012, 32§). Palvelunantajan tehtävänä on avustaa adoptionhakijaa alle 18-vuotiaan lapsen kansainväliseen adoptioon liittyvissä toimenpiteissä sekä valvoa, että adoptio toteutetaan lapsen edun mukaisesti, kansainvälisessä oikeudessa tunnustettuja lapsen oikeuksia kunnioittaen ja ilman, että kukaan saa siitä oikeudetonta taloudellista tai muuta hyötyä (Adoptiolaki 2012, 33 §).

Suomessa Tilastokeskus ja Sosiaali- ja terveysministeriö kokoavat tilastoja adoptioiden määrästä ja näiden arvioiden mukaan Suomeen on tähän mennessä adoptoitu ulkomailta kaikkiaan noin 4 000 lasta. Suomeen tulleet adoptiolapset ovat pääosin muutamasta tietyistä maasta, koska suomalaisilla adoptionpalvelunantajilla on kumppanit tietyissä maissa. Suurin osa ensimmäisistä Suomeen adoptoiduista lapsista onkin syntynyt Intiassa, Etiopiassa ja Kolumbiassa. Vuodesta 1992 alkaen lapsia on ollut mahdollista adoptoida myös Venäjältä, ja kaikista Suomeen adoptoiduista lapsista suurin osa onkin tullut Venäjältä. Uudemmista adoptioista Suomeen on tullut eniten lapsia Etelä-Afrikasta, seuraavaksi eniten Kiinasta ja Venäjältä. Suurimmillaan Suomeen on adoptoitu ulkomailta n. 300 lasta vuonna 2005 ja sen jälkeen määrä on ollut vuosittain n. 200 lasta. (Ruohio 2012.)

2.4 Adoptiolapsi

Lapsia, joilla on siteet sekä Suomeen että johonkin toiseen maahan, voidaan kuvata transnationaalit juuret omaaviksi lapsiksi. Termi kuvaa sitä, että heitä ei voida kategorisoida maahanmuuttajiin tai etnisiin vähemmistöihin, mutta heidän erilaisuutensa on kuitenkin merkittävä osa heidän elämäänsä. He ovat suomalaisten vanhempien suomalaisia lapsia, joiden juuret ovat kuitenkin muualla. Adoptiolapsilla transnationaalit juuret ovat merkittävä asia, koska heidän valtaväestöstä eroava ulkonäkönsä voi helposti johtaa siihen, että ympäristö olettaa heillä olevan siteitä Suomen ulkopuolelle. Kuitenkin jokaisen adoptoidun tarina on erilainen, eikä siteitä syntymämaahan välttämättä ole lainkaan. Toisille etniset juuret ovat tärkeä osa identiteettiä, kun taas toisille niillä ei ole muuta merkitystä kuin tieto kaukana olevista esivanhemmista. (Korenus 2007, 17.)

Yleisimpiä lapsen adoptioon luovuttamisen syitä ovat ei-toivottu raskaus, yksinhuoltajuus, huono taloudellinen tilanne, kykenemättömyys kasvattaa, päihdeongelmat, psykiset ja fyysiset sairaudet, vanhempien kuolema sekä tietyt eri maista johtuvat yhteiskunnalliset tekijät. Adoptioon päätyvillä lapsilta löytyy hyvin erilaisia taustoja, joista on adoptiovaiheessa saatavissa vaihtelevasti tietoa. Lapset ovat voineet asua kodissa, jossa he eivät ole saaneet perushoivaa, ruokaa tai rakkautta. Osa taas on asunut lastenkodissa, jossa lapsen perustarpeet on täytetty, mutta lapsi on jäänyt vaille huomiota ja psyykkistä hoivaa ja tukea. Sijaiskodeissa asuvat lapset ovat usein joutuneet muuttamaan sijaisko-

dista toiseen. Niin Suomesta kuin ulkomailta adoptoiduille lapsille yhteistä on se perustavanlaatuisen ja aina jälkensä jättävä hylkäämiskokemus. Lapsen kokemus siitä, että häntä ei ole haluttu ja hänet on annettu pois. Tämä on merkittävä kokemus myös sellaiselle lapselle, joka on adoptoitu aivan vauvana. (Brantberg ym. 2013, 8–9.)

Adoptoidut lapset ovat usein Suomeen tullessaan kehityksessään ikätovereitaan jäljessä, koska esimerkiksi laitoksessa kasvanut lapsi ei ole välttämättä saanut samanlaisia valmiuksia kehitykseensä kuin perheessä kasvanut lapsi (Korenius 2007, 18). Tämän vuoksi onkin tärkeää, että vanhemmat tiedostavat oman roolinsa tärkeän merkityksen lapsen elämässä. Lapsella voi olla kehityksellisiä erityistarpeita, kuten kehitysviiveitä ja hoitoa vaativia sairauksia tai kiintymykseen ja emotionaaliseen kehitykseen liittyviä ongelmia. Adoptiolapsilla ja -nuorilla ilmenee usein myös nuoruusiässä identiteettiin liittyviä erityiskysymyksiä, jotka voivat olla hyvinkin haastavia. (Tervonen-Arnkil i.a.) Adoptiovanhemmat eivät vain huolehdi lapsesta, vaan heidän tehtävänä on myös pyrkiä tukemaan ja paikkaamaan niitä olosuhteista johtuvia ongelmia, joita lapsen tausta on voinut lapselle aiheuttaa.

2.5 Adoptioprosessi

Adoptioprosessi on pitkäkestoinen ajanjakso, jonka alkuaikana adoptiovanhemmiksi haluavien vanhempien soveltuvuutta adoptiovanhemmiksi selvitetään ja loppuaikana sopivan lapsen vapautumista adoptioon odotellaan. Adoptioprosessi pitää sisällään paljon erilaisia osioita, mutta tässä olen tiivistänyt sen neljän eri otsikon alle havainnollistamaan prosessin pääpiirteitä.

2.5.1 Adoptioneuvonta

Suomessa adoptioprosessi alkaa aina adoptioneuvonnalla, sillä niin kotimaan kuin ulkomaankin adoptio edellyttää aina lakisääteistä adoptioneuvontaa. Adoptioneuvontaa saa oman kunnan sosiaalitoimesta tai Pelastakaa Lapset ry:n aluetoimistoista. Kunnan sosiaalitoimesta saa tiedon siitä, miten adoptioneuvonta on kunnassa järjestetty. Adoptioprosessi Suomen päässä vie usein yli vuoden, sillä adoptioneuvonta kestää vähintään puoli vuotta tai enemmänkin, sillä monissa kunnissa adoptioneuvontaan pääsyä pitää jonottaa. (Ruohio 2012.)

Adoptioneuvonta tarkoittaa perheen ja sosiaalityöntekijän yhteistyöprosessia, jonka aikana perheen edellytyksiä adoptiovanhemmuuteen kartoitetaan ja perheelle annetaan tietoa adoptiosta. Adoptioneuvonnassa käsitellään adoption hakijan vanhemmuutta koskevia edellytyksiä, odotuksia, motiiveja, taloudellista tilannetta, parisuhdetta ja muita vanhemmuuteen liittyviä tekijöitä. (Pelastakaa Lapset ry, i.a.) Vanhemmat käyvät sosiaalityöntekijän kanssa läpi muun muassa vanhempien nykyistä parisuhdetta, sekä lasta koskevia mielikuvia ja odotuksia. Neuvonnan aikana käydään läpi myös adoptiovanhempien kokemuksia omista lapsuudenperheistään. Adoptioneuvonnalla on todettu olevan suuri merkitys tulevan lapsen psyykkisten ongelmien ehkäisyssä. (Hermanson 2012.) Adoptioneuvonta päättyy sosiaalityöntekijän laatimaan kotiselvitykseen, jota asiakirjaa adoptiohakijat tarvitsevat adoptioluvan hakemiseen (Pelastakaa Lapset i.a. B)

Adoptioneuvonnassa on erityisesti: 1) annettava asianosaisille henkilöille tietoa adoption tarkoituksesta, edellytyksistä ja oikeusvaikutuksista; 2) annettava lapsen vanhemmille tietoa niistä sosiaalipalveluista ja taloudellisista tukitoimista, jotka ovat heidän ja lapsen käytettävissä, sekä autettava heitä tekemään asiassa perusteellisesti harkittu ratkaisu; 3) autettava hakijoita arvioimaan valmiuksiaan adoptiovanhemmiksi ja valmistautumaan adoptiovanhemmuuteen; 4) selvitettävä ja arvioitava, ovatko adoption edellytykset olemassa; 5) selvitettävä, onko edellytyksiä sopia lapsen ja aikaisempien vanhempien välisestä yhteydenpidosta, ja tarvittaessa avustettava sopimuksen tekemisessä; 6) ohjattava tarvittaessa hakijat hakemaan kansainvälistä adoptiopalvelua; 7) ohjattava tarvittaessa hakijat hakemaan adoptiolupaa; 8) huolehdittava tarvittaessa lapsen sijoittamisesta hakijoiden luokse; 9) viivytyksettä lapsen sijoittamisen jälkeen ryhdyttävä toimenpiteisiin, joilla tuetaan ja seurataan sijoituksen onnistumista lapsen etua silmällä pitäen; sekä 10) huolehdittava siitä, että hakijat viivytyksettä hakevat adoption vahvistamista, ja avustettava tarvittaessa hakemuksen tekemisessä. (Adoptiolaki 2012, 24 §.)

2.5.2 Adoptiopalvelunantaja

Adoptioneuvonnan suorittamisen jälkeen perheen täytyy valita adoptiopalvelunantaja, eli se taho, jonka kanssa prosessiin varsinaisesti lähdetään. Suomessa toimii kolme kansainvälistä adoptiopalvelunantajaa: Interpedia, Pelastakaa Lapset ry ja Helsingin kaupungin sosiaalivirasto. (Sosiaali- ja terveysministeriö i.a.)

Adoptiopalvelunantajan kanssa yhteistyössä perhe valitsee kohdemaan ja hakee adoptiolupaa. Hakijoiden on saatava adoptiolupa adoptiolautakunnalta ennen kuin hakupaperit voidaan lähettää kohdemaahan. Vasta kun on saanut adoptioluvan Suomesta, alkaa odotus kohdemaassa. Adoptioprosessin kokonaiskestoa on vaikea arvioida, sillä kohdemaassa hakemuksia ei välttämättä käsitellä siinä järjestyksessä, missä ne ovat sinne tulleet. Odotusajan pituus riippuu niin hakijan/hakijoiden sopivuudesta, heidän lapsitöiveestaan kuin adoptioon vapautuvista lapsista. Prosessi voi kestää kaikkineen jopa 3-6 vuotta. (Ruohio 2012.)

Adoptioluvan saamisen jälkeen palvelunantajan avustuksella lähetetään adoptiohakemusasiakirjat kohdemaahan. Palvelunantaja toimii yhteydenpitäjänä kohdemaan adoptioviranomaisten sekä adoptiohakijoiden välillä koko adoptioprosessin ajan. (Pelastakaa Lapset ry i.a. A) Jos adoptionhakijan olosuhteissa tapahtuu adoptioluvan voimassaoloaikana olennainen muutos, hänen on viipymättä ilmoitettava siitä adoptiolautakunnalle. Adoptiolautakunnan on annettava tieto ilmoituksesta adoptioneuvonnan antajalle ja jos hakija saa kansainvälistä adoptiopalvelua, lisäksi palvelunantajalle, sekä pyydyttävä niiltä tarvittaessa lisäselvitystä olosuhdemuutoksesta. Kun adoptioneuvonnan antaja tai palvelunantaja on tehnyt tarkoitetun ilmoituksen adoptiolautakunnalle, sen on keskeytettävä adoptioneuvonnan tai kansainvälisen adoptiopalvelun antaminen, kunnes adoptiolautakunta on tehnyt ilmoituksen johdosta päätöksen. Keskeyttämistä koskevaan päätökseen ei saa hakea muutosta. (Adoptiolaki 2012, 49 §.)

Kun palvelunantaja saa tiedon perheelle sopivasta lapsesta, se tekee perheelle lapsiesityksen, joka perheen on hyväksyttävä tai hylättävä. Palvelunantaja myös ohjeistaa perhettä hakumatkaa varten sekä adoption vahvistamiskäytännöissä. (Pelastakaa Lapset i.a. C)

2.5.3 Adoption seuranta

Adoptioprosessi ei pääty lapsen saamiseen, vaan prosessiin liittyy vielä seurantavaihe. Seurannan tarkoituksena on arvioida adoption onnistumista. Lapsen saavuttua perheen kanssa Suomeen, adoptioneuvonnan antanut sosiaalityöntekijä tapaa lasta ja perhettä seurantakäynneillä, joissa sosiaalityöntekijä käy vanhempien kanssa läpi lapsen sopeutumista perheeseen. Lapsen saapuminen on iso asia perheessä ja perheen onkin mahdollista saada apua, sillä sosiaalityöntekijät ovat tarvittaessa adoptioperheen tukena uudessa

elämäntilanteessa. Seurantakäynneistä laaditaan raportit, jotka adoptiopalvelunantaja toimittaa kohdemaan adoptioviranomaisille. Raporttien määrä riippuu lapsen syntymämaasta. (Pelastakaa Lapset i.a. A)

2.5.4 Jälkipalvelu

Adoption eri osapuolilla voi olla tarve selvittää adoption liittyviä tietoja vuosiakin adoption jälkeen. Adoptioprosessin viimeinen vaihe onkin jälkipalvelu, jossa adoptio-neuvonnan antaja sekä adoptiopalvelunantaja avustavat vuosia myöhemmin lasta ja perhettä adoption liittyvissä kysymyksissä ja asioiden selvittämisessä tarpeen mukaan. Jälkipalvelu ei ole pakollinen osa prosessia, mutta adoptiolapsella, lapsensa adoption luovuttaneella vanhemmalla, lapsen huoltajalla sekä adoptiolapsen jälkeläisillä on kaikilla mahdollisuus hakeutua adoption jälkipalveluun. Jälkipalvelu tukee ja auttaa adoption osapuolia, kun nämä haluavat tietoa esimerkiksi juuristaan, sisaruksistaan, geneettisestä perimästään ja adoption johtaneista syistä. (Pelastakaa Lapset i.a. D)

Jälkipalveluun hakeutuvalle asiakkaalle järjestetään tapaaminen sosiaalityöntekijän kanssa. Tapaamisessa keskustellaan esimerkiksi adoption johtaneista vaiheista, tutustutaan adoptioasiakirjoihin sekä keskustellaan adoptiosta. Adoptiotaustan selvittämisen tarve on yksilöllistä, ja asiakas saa itse päättää jälkipalvelun ajankohdasta ja sisällöstä. Jälkipalvelutyötä säätelee laki lapseksiottamisesta. (Pelastakaa Lapset i.a. D)

Jälkipalvelussa adoptiopalvelunantajan palveluita tarvitaan esimerkiksi silloin, kun asiakas tarvitsee apua vieraskielisten asiakirjojen tulkintaan, toivoo lisätietoja syntymämaan adoptioviranomaisilta tai suunnittelee vierailua tai yhteydenottoa esimerkiksi lastenkotiin. Käytännössä melkein jokainen jälkipalvelutiedustelu, joka koskee ulkomailta adoptoitua, kulkee kansainvälisen adoptiopalvelun kautta tai edellyttää palvelunantajan konsultaatiota. (Pärssinen-Hentula 2012.)

2.6 Adoptiolaki

Adoptio on oikeudellinen toimenpide, joka merkitsee vanhemman oikeuksien ja velvollisuuksien siirtymistä lapsen adoptiovanhemmille. Adoptioperheessään lapsi saa oikeudellisesti saman aseman kuin biologinen lapsi. Adoptiosuhde on purkamaton. Adoptio-

työtä säätelevät adoptiolaki (Adl 22/2012) ja siitä annettu asetus sekä kansainväliset sopimukset. (Pelastakaa Lapset i.a. B).

Suomessa laki määrittää adoptioon liittyvät edellytykset ja normit. Lain mukaan adoptiion tarkoituksena on edistää lapsen parasta vahvistamalla lapsen ja vanhemman suhde adoptoitavan ja adoptionhakijan välille (Adoptiolaki, 2012, 1 §). Adoptiolain mukaan, muut kuin aviopuolisot eivät voi adoptoida yhdessä (Adoptiolaki 2012, 9 §).

Kaikissa alaikäisen lapsen adoptiota koskevissa päätöksissä ja muissa toimenpiteissä on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. Lapsen etua arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota erityisesti siihen, miten voidaan parhaiten turvata pysyvä perhe sekä tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi lapselle, joka ei voi kasvaa omassa perheessään. (Adoptiolaki 2012, 2 §.)

Laki määrittelee adoptiossa myös lapsen ja vanhemman ikäeroa. Adoptionhakijan tulee olla täyttänyt 25 vuotta. Jos adoptoitava on alaikäinen, adoptoitavan ja adoptionhakijan välisen ikäeron on oltava vähintään 18 vuotta ja se saa olla enintään 45 vuotta. Adoptio voidaan vahvistaa, vaikka ikäero on 1 momentissa säädettyä pienempi tai suurempi, jos: 1) adoptoitava on hakijan aviopuolison lapsi tai hakijan oma lapsi, joka on aikaisemmin annettu adoptiolapseksi; 2) adoptoitavan ja hakijan välille on muodostunut vakiintunut lapsen ja vanhemman väliseen suhteeseen verrattava suhde; tai 3) adoption vahvistamiseen on muutoin lapsen edun kannalta perusteltua syytä. (Adoptiolaki 2012,7 §.)

Lapsen sijoituksesta huolehtii adoptioneuvonnasta vastaava sosiaalityöntekijä yhteistyössä toisen sosiaalityöntekijän tai muun lastensuojeluun perehtyneen työntekijän kanssa. Sijoitettaessa lasta adoptiotarkoituksessa adoptionhakijoiden luokse on mahdollisuuksien mukaan noudatettava seuraavia periaatteita: 1) lapsi sijoitetaan niiden hakijoiden luokse, joilla arvioidaan olevan parhaat edellytykset huolehtia hänen hyvästä hoidostaan ja kasvatuksestaan; 2) lapsi sijoitetaan perheeseen, jossa hän saa kaksi adoptiovanhempaa, jollei ole lapsen edun kannalta erittäin painavia syitä sijoittaa häntä yhden vanhemman perheeseen; 3) sisarukset sijoitetaan samaan perheeseen, jollei se olosuhteet huomioon ottaen ole lapsen edun vastaista; 4) jos perheessä on ennestään lapsia, näiden tulee olla adoptoitavaa lasta vanhempia; 5) lapsen vanhempien toivomukset

adoptioperheen ominaisuuksista ja olosuhteista otetaan huomioon, jollei niiden huomioon ottaminen ole lapsen edun vastaista. (Adoptiolaki 2012, 27 §.)

Adoptioneuvonnan antajan on tarvittaessa annettava adoptioon liittyvää neuvontaa, apua ja tukea myös adoption vahvistamisen jälkeen. Adoptiovanhemmille on lisäksi tarjottava mahdollisuus siihen, että adoptiolapsen ja -perheen erityisen avun ja tuen tarve selvitetään tarvittavassa laajuudessa. Adoptioneuvonnan antajan on tarvittaessa ohjattava adoptiolapsi ja -perhe sekä lapsen aikaisemmat vanhemmat mahdollisimman varhaisessa vaiheessa sosiaali- tai terveystalvelujen taikka muun avun ja tuen piiriin. (Adoptiolaki 2012, 25 §.)

3 VANHEMMUUS

3.1 Vanhemmuuden määrittelyä

Vanhemmuuden käsitteellä tarkoitetaan yleensä äitinä ja isänä olemista. Nykykielessä vanhemmuus merkitsee vanhempien biologista suhdetta lapseen, mutta termiä voidaan täsmentää sanoilla adoptio, sijais tai huoltaja, jos halutaan määrittää muuta kuin biologista suhdetta. (Kestilä 2007, 13.) Vanhemmuus voidaan määrittellä jatkuvana, vastuullisena ja rakastavana kanssakäymisenä lapsen kanssa vanhemman ollessa kasvattajan roolissa. Vanhemmuus ei kuitenkaan ole yksiselitteinen termi, vaan se pitää sisällään useita eri tasoja, jotka määrittävät lapsi-vanhempi suhdetta. (Manninen 2001, 17-21.)

Sosiaalinen vanhemmuus on käytännön vanhemmuutta, johon kuuluu lapsen hoivaa ja huolenpitoa. Psykologinen vanhemmuus pohjautuu sosiaaliselle vanhemmuudelle, sekä molemminpuoliselle kiintymykselle. Psykologinen vanhemmuus on käsitteenä laaja, mutta sen tärkeimpänä toteutumisen ehtona voidaan pitää vanhempien vastuun ottamista ja kiintymyksen osoittamista suhteessa lapseen. Psykologisen vanhemmuuden ei tarvitse pohjautua biologisuuteen, vaan se perustuu jokapäiväiseen kanssakäymiseen. Biologinen vanhemmuus on selitettävissä geneettisin perustein. Biologinen vanhemmuus pohjautuu siihen, kuka lapsen on synnyttänyt ja siittänyt, kun taas sosiaalinen ja psykologinen vanhemmuus pitävät sisällään sen, missä lapsi asuu ja elää, sekä keneen lapsi samaistuu ja luo kiintymyssuhteen. (Manninen 2001, 17-21.)

3.2 Vanhemmuuteen siirtyminen

Siirtymä eli transitio tarkoittaa tietystä elämävaiheesta toiseen siirtymistä. Vanhemmuus on siirtymä täysin uuteen elämään. Vanhemmuuteen siirtymistä voidaan tarkastella kolmen eri teorian näkökulmasta. Adaptaatioteoria näkee vanhemmuuden muuttuneisiin olosuhteisiin sopeutumisenä, kun taas sosialisatioteorian mukaan vanhemmuuteen siirtyminen on oppimisprosessi, jossa opitaan uusia taitoja esimerkiksi vuorovaikutuksen kautta. Elämänkaariteoria taas näkee vanhemmuuteen siirtymisen osana normaalia elämänkaarta. Vanhemmuuteen siirtymisen yksilöllisiin eroihin vaikuttavat myös kulttuuriin sidonnaiset seikat. Ihmisen oppimat arvot ja kokemukset ohjaavat omaa vanhemmuuteen valmistautumista. Kulttuurisidonnaiset seikat vaikuttavat osaltaan myös siihen,

nähdäänkö vanhemmuuteen siirtyminen oppimisena, sopeutumisena vai osana elämäntaakkaa. (Kestilä 2007, 14.)

Vanhemmuuteen siirtymistä on tutkittu myös adoption näkökulmasta. Brodzinsky ja Huffman ovat tutkimusten perusteella muodostaneet kuusi adoptiovanhempien kohtaamaa vaatimusta vanhemmuuteen siirtymisen aikana. Näitä vaatimuksia ovat: lapsettomuus, epävarmuus, sosiaalinen stigma, roolimallien puuttuminen, sijoitus ja biologiset riskit. Vaatimuksia ei aina koeta ongelmaksi, mutta ne ovat läsnä olevia asioita adoptiovanhempien vanhemmuudessa. (Kestilä 2007, 14–16.)

Lapsettomuus on vaikeasti käsiteltävä asia, joka on kuitenkin käytävä läpi, jotta adoptio on mahdollista toteuttaa onnistuneesti. (Kestilä 2007, 14–16.) Lapsettomuus on narsistinen trauma, joka voi haitata vanhemman ja lapsen välisen suhteen muodostumista, jos lapsettomuutta ei ole käsitelty. Surutyön loppuun työstäminen luo edellytykset sille, että adoptiosta voidaan avoimesti keskustella lapsen kanssa tulevaisuudessa. On erityisen tärkeää, että lapsettomuus ja sen herättämät tunteet on käsitelty perusteellisesti ennen kuin adoptioon ryhdytään, jotta prosessin aikana vanhemmat olisivat täysin orientoituneet siihen, että heidän tapansa tulla vanhemmiksi tapahtuu adoption kautta. (Korenus 2007, 11.)

Epävarmuus taas varjostaa koko vanhemmuuteen valmistautumista, koska vanhemmilla ei ole tietoa kuinka kauan odotus tulee jatkumaan. Sosiaalinen stigma taas liittyy adoptiovanhemmuuden vertaamiseen biologiseen vanhemmuuteen. Adoptiovanhemmuutta ei välttämättä nähdä tasavertaisena suhteessa biologiseen vanhemmuuteen, ja vanhempien voi olla vaikea saada tukea ja ymmärrystä odotusaikaansa. Roolimallien puuttuminen näkyy adoptiovanhempien vähäisyydessä, eli vanhempien voi olla hankalaa löytää roolimallia, jos he ovat elinympäristössään ainoat, joille adoptiovanhemmuus on arkipäivää. Sijoitukseen liittyvät ongelmat ilmenevät kiintymys- ja luottamussuhteen rakentamisen haasteina. Tähän vaikuttavat lapsen ikä ja tausta. Tilanne on vanhemmuuden kannalta täysin erilainen, kuin biologisilla vanhemmilla. Biologiseen riskiin liittyy adoptiolapsen tausta, koska adoptiolapsilla riskit terveydellisiin ongelmiin ovat suuremmat. Geneettiset ongelmat vaikuttavat lapsen kehitykseen ja samalla myös lapsen ja vanhempien väliseen vuorovaikutuksen kehittymiseen. (Kestilä 2007, 14–16.)

Biologisilla vanhemmillä lapsen odotusaika on erilainen isän ja äidin osalta, koska äidin rooli on suurempi hänen kantaessaan lasta vatsassaan. Adoptiossa naisella ja miehellä on samat lähtökohdat rakentaa vanhemmuutta, joten siinä mielessä adoptiolapsen odottaminen on ehkä tavallista vauvanodotusta tasa-arvoisempi tapahtuma. Kuitenkin silloin, kun lapsi on tullut kotiin, perheen elämä mullistuu samalla tavalla kuin jokaisessa perheessä, vaikka siirtymäprosessi onkin ollut erilainen kuin biologisilla vanhemmillä. (Hermanson 2012.)

3.3 Adoptiovanhemmuus

Lapsen saadessaan adoptiovanhemmat ovat vanhempia siinä missä biologisetkin vanhemmat. He kohtaavat kuitenkin joitakin sellaisia asioita, joita tulee huomioida sen vuoksi, että lapsi on adoptoitu. Adoptiovanhemmat saavat adoption yhteydessä kaiken lapsensa adoptioon liittyvän taustatiedon. (Pelastakaa Lapset i.a. E) Adoptiolasten taustat vaihtelevat, ja osa lapsista on voinut joutua kokemaan paljon ikäviä asioita. Biologiset vanhemmat saavat lapsen, jonka kokemuksista he itse vastaavat, kun taas adoptiovanhempien kohdalla tilanne on täysin erilainen. He eivät pysty etukäteen valmistautumaan siihen, mitä adoptoitava lapsi on kokenut. Näiden kokemusten kuuleminen, käsitteleminen ja hyväksyminen ei aina ole helppoa. Adoptiolapsen kotiutumisen jälkeen sosiaalityöntekijät tekevätkin arvioinnin lapsen ja adoptioperheen tuen ja avun tarpeesta ja ovat tarvittaessa adoptioperheen tukena uudessa elämäntilanteessa. Perheellä on siis mahdollisuus jatkaa adoptioeuvontaa tarpeen mukaan myös adoption vahvistamisen jälkeen. Tarvittaessa sosiaalityöntekijät myös ohjaavat perhettä muihin sosiaali- ja terveyspalveluihin. (Pelastakaa Lapset i.a. E)

Adoptoidulla lapsella on oikeus saada kaikki saatavissa oleva tieto alkuperästään, vaikka kyse ei olisi avoimesta adoptiosta. Adoptiovanhempien tehtävänä on huolehtia siitä, että lapsen oikeudet toteutuvat ja hänelle kerrotaan adoptioon liittyvistä asioista totuudenmukaisesti lapsen ikä ja kehitystaso huomioiden. (Tervonen-Arnkil i.a.) Suomessa YK:n lapsen oikeuksien sopimus (SopS 60/1991) ja adoptiolaki (22/2012) turvaavat lapsen mahdollisuutta tutustua omaan alkuperäänsä (Partanen 2015, 14). Adoptiolain mukaan 12 vuotta täyttäneellä lapsella on oikeus saada tietoonsa aikaisempien vanhempiensa henkilöllisyys, jos se on tiedossa (Timonen 2013, 19).

Adoptiovanhempien rooli on merkittävässä asemassa lapsen identiteetin kehityksessä. Kansainvälisen adoption kautta adoptoidut lapset ovat yleensä hyvin nuoria tullessaan Suomeen, eikä heille ole ehtinyt syntyä pysyviä muistikuvia kotimaastaan. Vanhempien tehtävänä onkin kertoa lapselle tämän taustoista ja tutustuttaa häntä omaan syntymäkulttuuriinsa. On tärkeää, että perheessä puhutaan avoimesti adoptiosta ja annetaan lapselle mahdollisimman paljon tietoa alkuperästään. (Korenius, 2007.)

Adoption käsittely perheessä voi olla haastavaa, koska siihen liittyvät niin vanhempien omat tunteet raskaasta prosessista, lapsen tausta tai tietämättömyys siitä sekä ympäristön suhtautuminen adoptoituun lapseen. Ammattilaiset kuitenkin rohkaisevat puhumaan adoptiosta avoimesti alusta alkaen, jolloin siitä puhuminen käy koko ajan luontevammaksi. Sosiaalityöntekijä Heli Reinikainen rohkaisee puhumaan adoptiosta jo vauvalle, koska tällöin vanhemmalla on mahdollisuus harjoitella oikeita sanoja ja tapaa kertoa asiasta. Harjoittelun myötä vanhemmat tulevat sinuiksi ja siten varmemmaksi suhteessa adoptioon ja lapsen taustaan. (Karhu 2013, 14.)

Adoptiolapsen kasvaessa hän saattaa kiinnostua biologisten vanhempiansa löytämisestä. Vanhempien on hyvä jo ajoissa käsitellä omaa suhtautumistaan asiaan, sillä se voi olla vanhemmillekin vaikea tilanne. Tilanteissa, joissa harkitaan yhteydenottoa esimerkiksi biologisiin vanhempiin, on hyvä hakeutua adoptioneuvontaan ja pyytää sieltä apua mahdolliseen tapaamiseen tai tiedusteluun. (Pelastakaa Lapset i.a. E.)

Adoptiovanhemmat saattavat kokea, että vanhemmat joilla on vain biologisia lapsia, eivät aina pysty ymmärtämään heidän kohtaamiaan haasteita. Vertaistuki on näissä tapauksissa tärkeää. Adoptioperheillä on mahdollisuus osallistua erilaisiin adoptioperheiden ryhmiin ja tapaamisiin. Vertaistapaamiset ovat monille hyödyllisiä, sillä usein ne edistävät avoimuutta ja vanhempien kykyä käsitellä adoptiota. Tapaamisissa lapsi saa samalla myös tilaisuuden tavata toisia adoptoituja lapsia. (Karhu 2013, 15.) Tapaamiset voivat olla monille lapsille hyväksi esimerkiksi silloin, jos lapsi ei omassa arjessaan näe muita tummaihoisia lapsia.

Kaikkeen vanhemmuuteen kuuluu lapsen identiteetin tukeminen. Adoptiovanhemmille tehtävä on erityisen tärkeä lapsen taustan vuoksi. Tutkimusten mukaan identiteetin positiivinen rakentuminen edellyttää tietoa omasta alkuperästä. Valokuvien ja pienten tie-

donmurusten merkityksellisyys nousee adoptoitujen kertomuksista esiin yhä uudelleen. ”Mitä enemmän on faktaa, sitä vähemmän on mielikuvia”. (Karhu 2013, 15.) Kaikki adoptiolapset ovat jättäneet taakseen tuttuja ja merkittäviä asioita varhaisesta elämänsä vaiheestaan. Varsinkin kansainvälisten adoptioiden kohdalla lapsen tutut asiat, kuten kieli, tuoksut, äänet ja maut jäävät taakse, kun muutetaan uuteen kotimaahan. Lapsen historiaa ei saa unohtaa, vaan häntä on tuettava sen ymmärtämisessä. Adoptiovanheman onkin ymmärrettävä adoptiolapsen erityisyys ja siihen liittyvät haasteet, jotka voivat näkyä perheen arjessa koko elämän ajan. Myös ympäristö voi osoittaa kiinnostusta monin tavoin ja esimerkiksi rasismien kysymyksiä voidaan joutua käsittelemään. Erityisen tärkeää lapsen kannalta on vanhempien joustavuus, ymmärtäväisyys, syntymämaan arvostus, sekä lapsen itsetunnon ja identiteetin tukeminen. (Niemi-Pynttari 2015, 8.)

4 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET

Adoptioon liittyviä tutkimuksia on tehty suhteellisen vähän verrattuna aiheen laajuuteen kokonaisuudessaan. Adoptiota käsittelevät tutkimukset painottuvat havaintojeni mukaan esimerkiksi adoptiolasten sopeutumiseen, kulttuuriin ja lastensuojelun näkökulmaan, kun taas adoptiovanhemmuuden näkökulmasta tutkimuksia ei ole tehty kovinkaan paljon. Tässä luvussa esittelen muutamia aikaisempia adoption teemaan liittyviä tutkimuksia havainnollistaakseni sitä, millaisista aiheista tutkittua tietoa löytyy adoptiovanhemmuuteen liittyen.

Suvi Koreniuksen Pro gradu – tutkielma *Lapsi ulkomailta – Vanhempien rooli lapsen identiteetin kehityksessä* käsittelee adoptoidun lapsen etnisen identiteetin säilyttämistä ja vanhempien roolia tässä tehtävässä. Koreniuksen tutkimus tuo selkeästi esille sen, miten tärkeää lapsen kannalta on se, että hänen alkuperäiset juurensa tuodaan esille, ja niistä on lupa puhua. (Korenius 2007.)

Soile Kestilän Pro gradu- tutkielmassa *Adoptiovanhempien vanhemmuus – ”se on semmonen elämänläheinen asia”* tavoitteena on ollut tutkia adoptiovanhempien käsityksiä vanhemmuudesta adoption kontekstissa siitä perspektiivistä, minkä adoptioprosessin läpikäyminen on tuonut. Tärkeänä tutkimuskohteena Kestilällä on työssään myös se, onko adoptiovanhemmuus erilaista vanhemmuutta. Kestilän tuloksista ilmeni se, että adoptiovanhempien mukaan adoptiovanhemmuuden erilaisuus näyttäytyy vain ympäristön asenteiden sekä adoption erilaisten lähtökohtien kautta. (Kestilä 2007.)

Johanna Lehtovaaran Pro gradu -tutkielma *Adoptoidut lapset lastensuojelun asiakkaina* käsittelee psykososiaalisten tekijöiden vaikutusta adoptoitujen lasten lastensuojelun asiakkuuteen. Tutkimustulosten mukaan adoptoitujen lasten lastensuojelun asiakkuuteen vaikuttavia psykososiaalisia ongelmia ovat perheyhteisön vuorovaikutuksessa olevat ongelmat, jotka ensisijaisesti liittyivät adoptiovanhemmuuteen ja adoptiovanhempien kykyyn ymmärtää ja vastata lapsen tarpeisiin. Lehtovaaran mukaan lastensuojelun asiakkaaksi tulleilla perheillä oli osittain heikentynyt kyky vastata lapsen tarpeisiin tunne- ja vuorovaikutustasolla. (Lehtovaara 2014.)

Adoptiovanhemmuuteen liittyy kansainvälisten adoptioiden kohdalla lapsen etnisen taustan säilyttäminen. Minna Pitkänen on Pro gradu -tutkielmassaan ”Kansainväliset adoptiovanhemmat lapsen etnisen kulttuurin ja identiteetin tukijoina” käsitellyt sitä, miten kansainväliset adoptiovanhemmat suhtautuvat lapsensa etniseen kulttuuriin, ja miten he sitä ylläpitävät. Tutkimuksesta ilmeni, että suurin osa tutkimukseen osallistuvista vanhemmista piti yllä lapsen etnistä kulttuuria valtakulttuurin rinnalla. (Pitkänen, 2000.)

Elina Heinonen ja Riikka Kantola ovat tehneet opinnäytetyön vanhempien kokemuksista kansainvälisestä adoptiosta. Työn tarkoituksena on kuvata vanhempien kokemuksia adoptiovanhemmuudesta, lapsen sopeutumisesta uuteen perheeseen ja monikulttuurisuuden ilmenemisestä perheessä. Tulosten mukaan vanhemmat eivät kokeneet lapsen taustan näkyvän jokapäiväisessä elämässä, mutta alkuperäiskulttuurin yleisiä tapoja ja perinteitä vanhemmat ovat kuitenkin pyrkineet säilyttämään lapsen elämässä. (Heinonen & Kantola, 1999.)

Ida Brandtin (2015) opinnäytetyö ”Kansainvälisesti adoptoitujen lasten sopeutuminen adoptioperheeseen” tarkastelee sitä, millaisia sopeutumishaasteita adoptiolapsilla esiintyi, kuinka kauan sopeutumisprosessi kesti ja miten adoptiovanhemmat kertoivat lapsen kokeneen adoption sopeutumisvaiheen. Tulokset toivat ilmi muun muassa sen, että sopeutumisen kesti lapsilla keskimäärin vuoden verran ja haasteelliseksi sopeutumisessa koettiin suuri elämänmuutos ja yhteisen kielen puute. (Brandt 2015, 3.)

Ulla Niemi-Pynttärin Toiminnalliset tapahtumat kansainvälisesti adoptoitujen nuorten kulttuuri-identiteetin vahvistajina -opinnäytetyö käsittelee millaisia kulttuuri-identiteettiä vahvistavia tapahtumia 12–19-vuotiaat kansainvälisesti adoptoidut toivovat. Tutkimuksessaan Niemi-Pynttärei kartoittaa kohderyhmälle jo tarjolla olevaa toimintaa ja ideoi uusia toimintamuotoja. Tutkimuksen tulosten mukaan adoptiolapsen syntymään kulttuurin säilyttämistä pidettiin tärkeänä. (Niemi-Pynttärei 2015.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

5.1 Tutkimuskysymys

Tutkimuskysymys auttaa fokusoimaan tutkimusta, mutta tutkimuskysymykset voivat muuttua tutkimuksen kuluessa. Laadullista tutkimusta aloittaessa on tärkeää, että tutkimuksessa esitetään alustavat tutkimuskysymykset. (Järvenpää 2006) Tutkimuksen alussa tutkimuskysymykseni liittyi adoptioprosessiin kokonaisuudessaan. Aineiston saamisen jälkeen tutkimuskysymykseni täsmentyi. Tässä tutkimuksessa hain vastauksia siihen, millaisia haasteita adoptiovanhemmuuteen liittyy adoptiovanhempien omien kokemusten mukaan.

5.2 Tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyössäni käytin tutkimusmenetelmänä laadullista tutkimusta ja aineistonkeruumenetelmänä ryhmähaastattelua. Laadullisessa tutkimuksessa aineisto kerätään todellisessa kontekstissa ja tilanteessa, eli ihminen toimii aineistonkerääjänä. Laadullisessa tutkimuksessa avainasemassa ovat tutkijan omat havainnot, ei niinkään kerätty data. Laadullisen tutkimuksen tyypillisiin piirteisiin kuuluu se, että tutkimussuunnitelma saattaa muotoutua tai muuttua tutkimuksen toteutuksen aikana. (Diakonia-ammattikorkeakoulu i.a. Laadullinen tutkimus ja haastatteluaineiston hankinta.)

Menetelmänä ryhmähaastattelu on laadullinen tutkimusmenetelmä, jonka avulla pyritään ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä. Ryhmähaastattelussa sopiva haastateltavien määrä on yleensä 4–10 henkeä. Ryhmähaastattelun avulla tavoitellaan erilaisten näkökulmien esille saamista. Ryhmähaastattelutilanteessa haastattelijan tehtävänä on mahdollistaa haastateltavien erilaisten käsitysten ja mielipiteiden esittäminen. Ryhmähaastattelusta kertyy usein suhteellisen paljon aineistoa, jolloin aineistoa ei ole mahdollista koota muistiinpanoiksi haastattelutilanteessa. Ryhmähaastatteluissa tallentaminen, eli nauhoitus tai videointi, onkin tärkeää. (Kaila & Mäntyranta 2008, 1510.)

Vasta haastattelujen jälkeen aineisto puretaan tekstiksi eli litteroidaan. Litteroinnin tarkkuus riippuu tutkimuskysymyksestä, eli sanatarkka litterointi riittää esimerkiksi silloin, kun tutkitaan ihmisten mielipiteitä ja näkemyksiä. Jos taas tutkittavana ovat esimerkiksi

ryhmän yhteiset normit tai vuorovaikutus, on tärkeää kirjata tarkemmin muun muassa se, kuka puhuu, sekä päälle puhumiset ja tauot. Ryhmähaastattelun aineisto analysoidaan samalla tavoin kuin muukin laadullinen tutkimusaineisto. Ryhmähaastattelun pohjalta saatuja tuloksia ei esitetä numeroina vaan teema-alueina tai teoreettisena mallina sekä suorina lainauksina. (Kaila & Mäntyranta 2008, 1511.) Aineiston analysointia käsittelem kappaleessa 5.4.

Haastattelut toteutin ryhmähaastatteluina kahdessa eri ryhmässä. Haastatteluja varten olin koonnut haastattelukysymyksiä kolmesta teemasta: Adoption lähtökohdat, odotusvaihe ja lapsen saaminen. Ryhmähaastattelu valikoitui tutkimusmenetelmäksi sen vuoksi, että uskoin sen avulla pystyväni parhaiten hankkimaan aiheeseen tarvittavan aineiston. Yksilöhaastattelun sijaan ryhmähaastattelu tuntui tässä tapauksessa sopivammalta menetelmältä, koska ajattelin, että ryhmässä keskustelu mahdollistaisi laajemman näkökulman esiin tulemisen haastateltavien kokemuksista. Yksilöhaastatteluissa oma panokseni kysymysten laadinnassa olisi näkynyt enemmän, kun taas ryhmähaastattelusta sain sen edun, että haastateltavien keskinäinen kommunikointi ohjasi keskustelun aiheiden valintaa ennalta laadittujen kysymysten antaessa suuntaa.

5.3 Aineiston keruu

Tutkimustani varten minun täytyi löytää haastateltavat adoptiovanhemmat, joten otin sähköpostitse yhteyttä yhteen Adoptioperheet ry:n kautta toimivaan adoptioryhmään. Adoptioperheet ry järjestää adoptioperheille toimintaa ympäri Suomea, ja monesta kaupungista löytyy oma ryhmänsä, johon sen alueen adoptiovanhemmat voivat liittyä. Adoptioryhmästä sain tiedon, että he eivät voi antaa ryhmäläisten yhteystietoja, mutta he pystyvät välittämään opinnäytetyöni saatekirjeen ryhmäläisille. Sitä kautta sain yhteydenottoja niiltä adoptiovanhemmilta, jotka olivat kiinnostuneita osallistumaan haastatteluun.

Haastateltavista kaikki olivat parisuhteessa, eli yksinhakijoita ei tutkittavina ollut. Haastattelemistani vanhemmista osa oli adoptoinut kotimaanadoptiolla ja osa taas kansainvälisen adoption kautta. Haastateltavat olivat useammalta eri paikkakunnalta. Haastateltavia ei valittu minkään yhdistävän kriteerin mukaan, vaan halukkaat saivat osallistua.

Haastateltavien kanssa sovimme sähköpostitse kaksi tapaamisaikaa. Ryhmät jakautuivat sen mukaan, mikä ajankohta sopi kenellekin, eli ryhmien muodostus oli sattumanvaraista. Molempiin ryhmiin piti tulla neljä osallistujaa, mutta toisesta ryhmästä yksi haastateltava joutui perumaan, joten yhteensä haastateltavia oli seitsemän. Haastateltaville olin ennen tapaamista lähettänyt haastattelukysymykset, joihin he saivat halutessaan tutustua.

Haastattelut pidettiin Diakonia-ammattikorkeakoulun tiloissa, josta olin tarkoitusta varten varannut neuvotteluhuoneen. Ajankohta oli valittu niin, että huoneeseen ei ollut muita varauksia haastattelun jälkeen, jolloin haastattelun ajallisella kestolla ei ollut rajoittavaa takarajaa. Huone toimi tilana hyvin, sillä pystyimme kaikki istumaan niin, että jokainen näki toisensa ja ääninauhuri saatiin asetettua pöydälle haastateltavien keskelle. Haastattelun positiivista ja rentoutunutta aloitusta varten haastateltaville oli tarjolla vettä ja pientä naposteltavaa.

Haastattelutilanne eteni kysymysten mukaan teemoittain, mutta vapaata keskustelua hyödyntäen. Teemoihin käytetty aika vaihteli kuitenkin kunkin teeman synnyttämän keskustelun ja pohdinnan mukaan. Haastateltavien toisiaan täsmentävät kommentit ja kysymykset antoivat aineistolle laajemman näkökulman, kuin mitä olisin saanut pysyttelemällä vain järjestyksen mukaan annettavissa puheenvuoroissa. Haastattelut nauhoitin ääninauhurilla, mikä oli haastateltavien tiedossa etukäteen. Nauhoitettua aineistoa kertyi kahdesta haastattelukerrasta yhteensä yli kuusi tuntia.

5.4 Aineiston analysointi

Laadullisen tutkimuksen aineistoa on mahdollista analysoida eri tavoin. Tässä tutkimuksessa käytin aineiston analysointiin sisällönanalyysiä, joka on perusanalyysimenetelmä, jota voidaan käyttää kaikissa laadullisen tutkimuksen perinteissä. Laadullisen tutkimuksen analysoimisessa voidaan edetä usein neljän vaiheen mukaan. Aluksi pitää päättää mikä aineistossa kiinnostaa. Seuraavaksi aineisto käydään läpi, ja merkitään erilleen ne asiat, jotka sisältyvät valittuun kiinnostuksen luokkaan. Tämän jälkeen valittu aineisto luokitellaan teemojen mukaan, ja lopuksi aineistosta kootaan yhteenveto. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 93.)

Pelkistetyllä ilmauksella tarkoitetaan sitä, että tutkimuksen kannalta epäolennaiset asiat karsitaan vastauksista pois. Jäljelle jääneet pelkistetyt ilmaukset nostetaan esiin alkupe- räisestä aineistosta. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 109.) Tässä tutkimuksessa pelkistetyt ilmaukset kuvaavat kyselyn vastauksista poimittuja olennaisia asioita, jotka niissä tois- tuvat usein ja vastaavat tutkimuskysymykseen. Ne voivat olla toistuvia sanoja tai teemo- ja, kuten tässä tutkimuksessa. Epäolennaisina asioina tässä tutkimuksessa karsin pois kaikki ne vastaukset, jotka eivät vastanneet asettamaani tutkimuskysymykseen.

Sisällönanalyysiin liittyy pelkistämisen lisäksi aineiston ryhmittely. Ryhmittelyssä sa- maa tarkoittavat ilmaukset ryhmitellään omiksi luokikseen ja luokat nimetään. Luokit- telussa aineistoa tiivistetään yläluokkien alle. Aineistosta erotetaan tutkimuksen kannal- ta olennainen tieto, jonka perusteella luodaan teoreettisia luokkia ja yhdistellään aiem- min tehtyjä luokituksia niin kauan, kun se on mahdollista. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 110–113.)

Analysoinnin aloitin kuuntelemalla nauhoittamani haastattelut. Kuuntelemisen aikana tein samalla litterointia haastattelun kysymyslistaa apuna käyttäen. Vaikka haastattelu oli edennyt lähes kysymyslistan mukaisessa järjestyksessä, niin keskustelu oli kuitenkin vapaamuotoista, joten vastauksia saattoi tulla muiden kysymysten kohdalla samalla nii- hin kysymyksiin, joita en ollut vielä kysynyt. Tämän vuoksi lajittelin vastauksia oikei- den kysymysten alle sitä mukaan, kun kuuntelin nauhoitusta.

Tässä tutkimuksessa mukana olevien määrä oli melko pieni, eli vain seitsemän vastaa- jaa. Asettamani tutkimuskysymykseen ei sisältynyt vastausvaihtoehtoja tai muuta luo- kittelua ohjaavaa seikkaa, vaan aineistosta esiin tullut data määritteli ryhmittelyn luon- teen. Ryhmittelyssä luokittelin vastaukset sen mukaan, millaisia haasteita ne kuvasivat. Luokkia oli yhteensä viisi: luottamisen haasteet, lapsen identiteetin kehittymisen tuke- minen, lapsen erilaisuuden käsitteleminen, ympäristön suhtautuminen adoptioon ja lap- sen kulttuurin säilyttäminen. Nämä luokat tuovat esiin vastauksien sisällön jo itsessään, joten en sen vuoksi tehnyt näihin ryhmiin enempää luokitteluja.

Laadullisessa tutkimuksessa tutkijan tarkoituksena on saada esiin tutkittavien näkökul- mat ja näkemykset tutkittavasta asiasta/ilmiöstä. Laadullinen tutkimus elää tutkimuksen aikana, joten tutkimusongelmat eivät välttämättä ole tutkimuksen alussa

aina selkeästi havaittavissa, vaan tutkimusongelma saattaa täsmentyä tutkimuksen edetessä. (Aaltola & Valli 2001, 68–69.) Tässä tutkimuksessa tutkimuksen viitekehys oli haastatteluvaiheessa adoptiovanhempien kokemukset adoptioprosessista, mutta aineiston läpikäymisen jälkeen aloin mieltää tarkemmin aiheen rajausta, koska materiaalia oli niin paljon.

Ryhmähaastattelun tuloksia analysoidaan laadullisen tutkimuksen periaatteiden mukaan, eli tuloksia ei esitetä numeroina vaan esimerkiksi luokiteltuina teema-alueina (Kaila & Mäntyranta 2008, 1511). Aineiston tarkemman tutkiskelun jälkeen erotin aineistosta vanhemmuuden haasteet -teemaan liittyvät vastaukset ja rajasin aineistosta pois sellaiset kohdat, jotka eivät suoranaisesti vastanneet asettamaani tutkimuskysymykseen. Tämän jälkeen luokittelin valitsemastani aineistosta vastaukset teemoittain viiden eri otsikon alle: luottamisen haasteet, lapsen identiteetin kehittymisen tukeminen, lapsen erilaisuuden käsitteleminen, ympäristön suhtautuminen adoptioon ja lapsen kulttuurin säilyttäminen. Nämä edellä mainitut teemat valikoituivat sen mukaan, mitä haastateltavat olivat eniten nostaneet esiin adoptiovanhemmuuden haasteisiin liittyen. Tutkimukseni on laadullinen, joten en ole kuitenkaan vastauksien analysoinnin aikana eritellyt määrällisesti eri vastaajien vastauksia.

5.5 Tutkimuksen eettisyys

Diakonia-ammattikorkeakoulussa eettisiä näkökulmia painotetaan erityisen paljon ammattikorkeakoulun arvopohjan ja koulutusohjelmien luonteen vuoksi. Tutkimus- ja kehittämisprosessissa eettisyys tarkoittaa tutkijan tapaa suhtautua työhönsä ja sen ongelmiin. Tutkimuksen lisäksi eettisyys on huomioitava myös tavassa, jolla tutkija suhtautuu tutkittaviin henkilöihin. Eettinen näkökulma on huomioitava myös tiedonhankinnassa, prosessista puhuttaessa ja tulosten soveltamisessa. Tutkimustyöltä vaaditaan aina rehellisyyttä ja läpinäkyvyyttä. (Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä 2010, 11–12.)

Opinnäytetyöni on toteutettu keräämällä aiheeseen liittyvää materiaalia haastattelemalla adoptiovanhempia. On eettisesti perusteltua kertoa haastateltaville etukäteen mitä aihetta haastattelu koskee (Tuomi & Sarajärvi 2002, 75), joten esittelinkin aiheeni jo saatekirjeessä, jonka Adoptioryhmä välitti kaikille haastateltaville. Haastateltavat saivat etukäteen myös haastattelukysymykset ja tiedon siitä, että haastattelut nauhoitetaan.

Opinnäytetyötä tehdessäni olen tiedostanut vaitiolovelvollisuuteni. Tutkimuksen alkuvaiheessa yhteydenpito haastateltaviin toimi sähköpostin välityksellä, kun sovimme tapaamisen aikatauluista. Haastateltavien yksityisyyttä suojasin viestinnässä sillä, etten käyttänyt yhteisiä postituslistoja, vaan lähetin jokaiselle haastateltavalle viestit erikseen. En ole kerännyt haastattelemini henkilöiden tietoja enkä ole työssäni maininnut yksityiskohtaisesti tunnistettavia tapauksia haastateltavista, heidän lapsistaan tai haastateltavien kokemuksista.

Tutkimuksessani olen käsitellyt haastateltavilta saamaani aineistoa luotettavasti ja rehellisesti. Olen pyrkinyt käsittelemään ja tulkitsemaan aineistoa siten, että haastateltavilta saamani informaatio säilyttää todellisen merkityksensä. Nauhoitettu aineisto on tässä tapauksessa ollut hyvä tuki, sillä se mahdollistaa haastatteluhetken palaamisen. Tuloksia esitellessäni käytin tekstissäni myös lainauksia haastateltavien kommentteista. On tärkeää, ettei lukijan ole mahdollista tunnistaa lainauksista ja niihin liittyvistä merkinnöistä lainaukseen liittyvää henkilöä (Kaila & Mäntyranta 2008, 1511). Tämän otin huomioon siten, että en merkinnyt sitaatteihin esimerkiksi henkilöiden nimiä tai muita tunnistettavia tietoja.

Tutkimusten kohdalla eettisyyteen liittyy myös se, että tutkija noudattaa hyvää tieteellistä käytäntöä. Tämä tarkoittaa esimerkiksi asianmukaisten viitteiden käyttöä ja tulosten raportointia, ja tulosten huolellista kirjaamista ja säilyttämistä. Tutkimuksen tekijällä on vastuu hyvän tieteellisen käytännön noudattamisesta, mutta opinnäytetöiden kohdalla opettajat ovat vastuussa oppilaittensa tekemistä ratkaisuista tutkimuksen eettisyyteen liittyen. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 130.) Tutkimuksessani olen vastuullisesti huolehtinut hyvän tieteellisen käytännön toteutumisesta muun muassa käyttämällä lähdeviitteitä, raportoimalla tuloksista rehellisesti ja litteroimalla aineiston asianmukaisesti. Olen myös tutkimusta tehdessäni pyytänyt ja ottanut vastaan ohjausta ja neuvoa opettajilta.

5.6 Tutkimuksen luotettavuuden arviointia

Tutkimuksen luotettavuutta voidaan laadullisessa tutkimuksessa arvioida muun muassa reliabiliteetin ja validiteetin käsitteiden avulla. Reliabiliteetilla tarkoitetaan analyysin johdonmukaisuutta sekä sitä, kuinka hyvin mittaustulokset ovat toistettavissa. Validitee-

tilla tarkoitetaan sitä, että tutkimuksessa aineiston analyysimittarit ovat päteviä eli tutkimuksessa on tutkittu juuri sitä, mitä on ollut tarkoitus tutkia. (Jyväskylän yliopisto 2010.)

Puutteellinen validiteetti merkitsee tutkimuksessa sitä, että empiiriset havainnot ja koko tutkimus itsessään ei kohdistu siihen, mikä oli tarkoituksena (Hämeen ammattikorkeakoulu i.a.). Tutkimuksessani validiteetti, eli se miten käyttämäni tutkimusmenetelmä selvitti tutkittavaa ilmiötä, toteutui mielestäni hyvin. Tutkimuksellani sain tutkimuskysymykseeni vastauksia, mikä osoittaa käytetyn tutkimusmenetelmän toimivuuden. Reliabiliteetti-käsite kuuluu yleensä määrälliseen eli kvantitatiiviseen tutkimukseen, koska sillä viitataan käytetyn tutkimusmenetelmän kykyyn antaa ei-sattumanvaraisia tuloksia (Hämeen ammattikorkeakoulu i.a.).

Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuutta voidaan reliabiliteetin käsitteellä tarkastella esimerkiksi raportoinnin, aineiston analyysin ja tulkinnan sekä tutkimusaineiston ja sen hankinnan näkökulmasta. Tuloksiin liittyy esimerkiksi niiden uskottavuus ja todeksi vahvistettavuus, kyllästeisyys ja siirrettävyys. (Kajaanin ammattikorkeakoulu i.a.) Tässä tutkimuksessa olen käyttänyt aineistona haastatteluista saamaani materiaalia, joka vastaajien kokemuksiin perustuen on uskottavaa tietoa. Kyllästeisyys näkyy siinä, mitä olen saanut tuotua esille tutkittavasta ilmiöstä. Aiheen rajaamisen kautta sain aineistosta koottua esille kaiken sen, mikä jollain tapaa vastasi tutkimuskysymykseen. Tätä kautta sain tuotua esille tutkittavaa ilmiötä tämän tutkimuksen vastaajien näkökulmasta. Siirrettävyys on huomioitava seikka silloin, kun mietitään tulosten siirreltävyyttä toiseen samanlaiseen kontekstiin ilman tulkintojen muuttumista. (Kajaanin ammattikorkeakoulu i.a.) Tutkimuksessa en ole niin sanotusti omia tulkintoja tuloksista tehnyt, vaan olen pyrkinyt kokoamaan haastatteluista esiin tulleet asiat niihin liittyvien teemojen alle, ja sen mukaan tarkastelemaan tuloksia.

Laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää, että henkilöt, joilta tietoa kerätään, tietävät tutkittavasta ilmiöstä mahdollisimman paljon (Tuomi & Sarajarvi 2002, 88). Tutkimukseni haastateltavat valitsin Adoptioryhmästä, joten voin luotettavasti olettaa, että he ryhmään kuuluessaan myös oikeasti ovat adoptiovanhempia. Adoptiovanhempina heillä lähtökohtaisesti on paljon kokemusta adoptiovanhemmuudesta, joten he siis täyttivät sen kriteerin, jota tutkimukseen osallistuvilta tiedonantajilta odotettiin. Tässä työssäni käy-

tän siis kokemusperäistä tietoa, jonka uskon luotettavaksi, mutta jota ei voi silti yleistää jokaisen samanlaisena koetuksi faktaksi, koska kaikkien kokemukset ovat erilaisia.

Tutkimusta voidaan pitää luotettavana, koska tutkittavat antoivat tutkimushetkellä sen hetkisen tilanteen mukaisen tiedon tutkittavasta aiheesta. Tutkimus tuo siis esiin haastateltavien adoptiovanhempien kokemusperäisen tiedon nykyhetken kontekstissa, eli se on heidän kokemansa fakta sillä hetkellä. Kokemusperäinen tieto on kuitenkin sidoksissa tutkittavaan henkilöön, eli sitä ei voida suoraan rinnastaa sopimaan tässä tapauksessa kaikkiin adoptiovanhempiin, vaikka tieto olisikin luotettavaa.

Tutkimuksen toistaminen luotettavuuden uudelleen arvioimiseksi ei todennäköisesti olisi mahdollista täysin samoin tuloksin. Tässä tutkimuksessa kerättiin vanhempien kokemuksia, joita he jakoivat sen hetkisen elämäntilanteensa kontekstista. Jos tutkimus toteutettaisiin uudelleen vuoden kuluttua, saattaisivat vanhempien kokemukset olla erilaisia esimerkiksi lapsen kasvun ja vanhempien kokemuksen kurtumisen myötä. Sinänsä tässä tutkimuksessa esiin tulleet tulokset pitäisivät silti yhä paikkansa sen hetkisen kontekstin valossa.

6 TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimukseni rajautui kysymykseen: Millaisia haasteita adoptiovanhemmuuteen liittyy? Tähän lukuun olen eritellyt haastattemieni adoptiovanhempien esiintuomista vanhemmuuteen liittyvistä aiheista ne, jotka tulkintani mukaan voidaan haasteiksi luokitella. Näillä esiin nousseilla teemoilla on tarkoitus tuoda esiin haastattemieni vanhempien adoptiovanhemmuuteen liittyviä erityisiä haasteita suhteessa biologiseen vanhemmuuteen. Laadullisessa tutkimuksessa teemoihin liitetään usein aineistosta poimittuja esimerkkejä, jotka kuvastavat luokan sisältöä (Kaila & Mäntyranta 2008, 1511), joten olen tutkimustuloksissani tuonut esiin myös joitakin lainauksia. Tällä tavoittelin lukijalle paremmin välittyvää informaatiota siitä, mitä haastateltavani ovat halunneet konkreettisesti tuoda ilmi.

6.1 Luottamisen haasteet

Biologiset vanhemmat luovat suhdetta vauvaan tämän syntymästä asti. Vauva saa tottua vanhempiensa tuoksuun, ääneen ja kosketukseen. Vauva oppii luottamaan, koska hänestä pidetään huolta. Adoptiovanhemmuuden yksi haaste on tämän alkuvaiheen puuttuminen. Adoptoitu lapsi on voinut ennen adoptiota kokea äidin hylkäämisen, vaihtuvat lastenkodit uusine hoitajineen ja puutteellisen ravinnonsaannin. Lapsi on voinut myös jäädä ilman syliä ja kosketusta. Kaikki nämä tekijät varsinkin ulkomaisessa adoptiossa heikentävät lapsen kykyä luottaa ja kokea turvallisuuden tunnetta. Lapselle adoptio on suuri asia, sillä hän joutuu opettelemaan elämään ja luottamaan uusiin ihmisiin täysin uudessa ympäristössä.

Tutkimustuloksistani luottamus nousi teemana vahvasti esiin adoptiovanhempien haasteelliseksi kokemista asioista vanhemmuudessa. Yhden haastateltavan vanhemman lapseltaan kuulema kysymys ”Ethän sä jätä ikinä?” on kuvaava esimerkki siitä, millaisia pelkoja adoptiolapsilla voi olla, vaikka adoptiosta olisi kulunut jo paljon aikaa. Tutkimukseni tuloksista huomasin, että luottamukseen liittyvät kysymykset olivat kaikkien haastateltavieni vanhemmuudessa jollain lailla nousseet esiin adoption kontekstissa. Haastateltavilla oli kokemuksia siitä, että adoptiolapsi pystyi aluksi kiintymään vain toiseen vanhempaan. Myöhemmin kiintymyksen kohde saattoi vaihtua, kunnes ajan

kuluessa molemmat vanhemmat olivat yhtäläillä kiintymyksen kohteita. Kokemuksia oli myös alkuvaiheen ripustautumisesta, eli lapsi oireili selvästi siitä, ettei ollut saanut syyliä ja kosketusta. Ripustautuva käytös kuitenkin loppui pian sen jälkeen, kun lapsi oli oppinut luottamaan siihen, että hänestä pidetään huolta.

Luottamuksen saavuttaminen oli haastateltavien mukaan erityisesti alkuvaiheen vaikeus. Vanhempien oli kuitenkin helppo ymmärtää lapsen tuntemuksia, sillä varsinkin ulkomaan adoptioiden kohdalla on selvää, että muutokset ovat isoja. Haastateltavat toivat esiin tilannetta havainnollistavan esimerkin siitä, että lapsi ei todennäköisesti koskaan ollut nähnyt vaaleaihoisia ihmisiä, mutta yht'äkkiä hänen edessään oli kaksi tuntematonta sellaista, joiden mukaan hänen oli lähdettävä.

Haastatteluista esiin nousi myös se, että perheen elämään kuuluvat ihmiset eivät aina ymmärrä adoptio-taustan vaikutusta lapsen henkiseen hyvinvointiin. Ulkoisesti lapsi voi käyttäytyä kuin kuka tahansa leikki-ikäinen, mutta taustan vaikutus voi nousta esiin arjen pienissä asioissa. Aikaisemmista epämurkavista kokemuksista muistuttavat tilanteet voivat alitajuisesti luoda lapselle pelkotiloja. Luottamukseen liittyvät pelot voivat pysyä muistossa pitkiäkin aikoja.

”Päiväkodissa ei ymmärretä, että lapsi voi oikeasti pelätä unihuoneessa. Nukkuminen samassa tilassa ison lapsijoukon keskellä on tuttu asia lastenkodista, vaikka lapsi ei sitä osaa tuoda ilmi sanoilla.”

Haastateltavien mukaan luottamisen haasteet voivat siis näkyä erityisesti adoption alkuvaiheessa, kun lapsen elämä muuttuu konkreettisesti. Uudessa tilanteessa lapsen on opittava turvautumaan uusiin vanhempiinsa, mikä ei ole helppoa. Vanhemmat kokivat, että luottamus alkoi kasvaa suhteellisen nopeasti sen myötä, kun lapsi sai kokea huolenpitoa, huomiota ja turvaa uudessa kodissaan. Lapsen varhaisen vaiheen turvattomuuden tunteet saattavat kuitenkin kulkea lapsen mukana aina ja nousta esiin uusissa ja yllättävissä tilanteissa.

6.2 Lapsen identiteetin kehittymisen tukeminen

Adoptiolapsilla ilmenee usein identiteettiin liittyviä erityiskysymyksiä. Nämä kysymykset tulevat esiin erityisesti nuoruusiässä, mutta on tärkeää tiedostaa tulevat haasteet jo lapsen varhaisen kehityksen vaiheessa. Adoptioperheitä valmennetaan kohtaamaan näitä tarpeita ja useimmille perheille apuna onkin adoptioneuvonta, vertaistuen eri muodot, lapsiperheiden neuvola ja perheneuvolapalvelut sekä muu ammatillinen tuki. (Tervonen-Arnkil i.a.)

Adoptiovanhemmuuden yksi biologisesta vanhemmuudesta eroava haaste on se, että lapselle pitää kertoa, että tämä on adoptoitu. Haasteellista siitä tekee se, että on osattava löytää oikea tapa puhua asiasta, ja samalla huomioida lapsen kulloisenkin kehitysvaiheen kyky ottaa vastaan tietoa. Tutkimukseeni osallistuvat vanhemmat olivat kaikki kertoneet adoptiolapselleen lapsen alkuperästä, mikä onkin yleinen ohjeistus adoptioneuvonnan taholta. He ymmärsivät, että lapsen identiteetin kehittymisen kannalta lapsen on tärkeää tietää omasta alkuperästään. Vanhempien tavat asian käsittelylle olivat jokaisella omanlaisiaan, mutta kaikki olivat yhtä mieltä siitä, että asiassa edetään lapsen tahtiin.

”..aloin toteuttaa saamaani neuvoa, ja kerroin nukkuvalle vauvalle adoptiosta. Harjoittelun jälkeen pahimmat sammakot ovat päässeet suusta, ja on voinut harkita, miten asiasta kertoo, kun sen aika tulee..”

”Puhumme lapselle Afrikan Mamasta. Lapsi ei vielä pysty täysin ymmärtämään sen merkitystä, mutta kun hän on itse valmis, hän ymmärtää mistä on kyse..”

”Sanoimme lapselle, että hän ei ole syntynyt äidin masusta, koska äidin masu on kipeä. Kerrottu hänelle, että sen takia hän on syntynyt toisen tädin masusta..”

Tutkimukseen osallistuneet vanhemmat pitivät tärkeänä lapsen identiteetin kehittymisen tukemista. Heidän vastauksistaan tuli ilmi se, että he arvostivat lapsen syntymäkulttuuria ja ymmärsivät sen merkityksen lapsen identiteetin kehittymiselle. Vastaajien mukaan adoptiosta puhuminen oli heidän perheissään normaalia arkea, mutta välillä lasten kysymykset koettiin haastaviksi. Haasteita aiheutti esimerkiksi tiedon puute. Kaikilla van-

hemmilla ei ollut tietoa lasten taustoista, esimerkiksi siinä tapauksessa, jos lapsi on löytölapsi. Tämän kaltaiset tilanteet koettiin haasteelliseksi, koska vanhemmat halusivat antaa vastauksia lapselle. Haastatteluista kävi ilmi, että osa lapsista halusi tarkkaan tietää esimerkiksi biologisen äitinsä ulkonäöstä tai siitä, miksi hänet oli hylätty. Ratkaisuihin eräät vanhemmat olivat esimerkiksi pohtineet yhdessä lapsen kanssa mitä vaihtoehtoja lapsen mielestä voisi olla. Konkreettisten vaihtoehtojen ääneen pohtiminen oli antanut lapselle turvallisen mahdollisuuden luoda kuvan siitä, millaisen tarinan hänen historiansa sisälsi.

6.3 Lapsen erilaisuuden käsitteleminen

Tutkimukseni tulosten mukaan kaikki tutkimuksen vanhemmat kokivat erilaisuuden teeman jollain tavalla juuri adoptiovanhemmuuteen liittyväksi haasteeksi. He tiedostivat, että kaikilla lapsilla on jossain vaiheessa yhteenkuulumisen tarpeita, halutaan olla samanlaisia kuin kaverit. Kuitenkin adoptiovanhemmuudessa käsitellään erilaisuutta ehkä vielä syvemmillä.

Haastateltavien mukaan heidän perheissään erilaisuuden käsitteleminen liittyy esimerkiksi lapsen etnisiin piirteisiin, kuten ihonväriin, hiuksiin ja kasvojen piirteisiin. Haastateltavien adoptiovanhempien arjessa läsnä ovat olleet esimerkiksi lapsen kysymykset omasta ihonväristään.

”Lapsi kysyi miksi hän on ruskea, vaikka haluaisi olla keltainen, niin kuin äiti.”

Vanhemmat kokivat lapsen erilaisuuden rikkautena, josta pitää olla ylpeä. Vanhempien kommentteista nousi kuitenkin esiin se, että lapsi ei saa kokea aina olevansa erilainen, eli erilaisuutta ei haluta korostaa liikaa. He kokivat, että joskus ulkopuolisten ihastelu lapsen etnisiä piirteitä kohtaan saattoi jopa hämmäntää lasta.

”...ei kukaan lapsi varmaan halua, että hiuksia kosketellaan koko ajan..”

Vanhempien mukaan heille oli välillä haasteellista selittää lapselle, miksi lapsi on esimerkiksi päiväkotiryhmässään ainut ”ruskea”. Vanhemmat kokivat positiivisena sen, että lapsi näkee muita etniseltä taustaltaan samanlaisia ihmisiä. Tämän vuoksi he pitivät esimerkiksi adoptioperheiden yhteisiä tapaamisia positiivisinä mahdollisuuksina. Ta-

paamisissa he pystyivät jakamaan kokemuksiaan muiden adoptiovanhempien kanssa ja samalla lapsilla oli mahdollisuus tavata muita adoptiolapsia.

Kokemuksista nousi silti esiin myös se, että lasten omat toiveet voivat vaihdella paljon niin lapsesta kuin tämän kehitysvaiheestakin riippuen. Yksi vanhemmista toi esimerkiksi esiin sen, kuinka lapsella oli tietty vaihe, jolloin hän ei ollut lainkaan kiinnostunut käsittelemään omaa etnisyyttään tai tapaamaan muita adoptiolapsia. Toinen vanhempi taas kertoi siitä, miten heidän lapsensa pitivät hyvin tärkeänä omaa syntymäkulttuuriaan ja kokivat sen myötä vahvaa samaistumista muihin saman etnisen taustan omaaviin ihmisiin.

”... kauppajonossa lapsi näki nuoria tummaihoisia poikia, jolloin hän innoissaan -hei tuollakin on ruskeita! Tämän jälkeen pojille vielä heiluteltiin..”

Vastaajat toivat ilmi sen, että erilaisuuden käsitteleminen on osa heidän arkeaan. Vanhemmat kokivat tämän välillä haasteelliseksi, mutta korostivat samalla sitä, että heidän lapsensa ovat kuitenkin ihan tavallisia lapsia. Tämän vuoksi he pitivätkin tärkeänä, ettei lapsen erilaisuutta korosteta liikaa, koska kaikki lapset kuitenkin haluavat kuulua joukkoon.

6.4 Ympäristön suhtautuminen adoptioon

Vanhempien kokemuksista nousi vahvasti esiin se, että miten monin eri tavoin muut ihmiset suhtautuvat adoptioon, adoptiolapseen ja vanhempiin adoption jälkeen. Biologisia vanhempia yleensä onnitellaan, kun vauvauutinen kuullaan, ja läheiset ovat lapsesta innoissaan. Adoptiovanhemmuudessa ihmisten reaktiot voivat näyttäytyä erilailla. Haastattelemani vanhemmat kertoivat, että he ovat saaneet kuulla niin loukkaavia, ymmärtämättömiä kuin tyhmiäkin kysymyksiä.

”...täytyykö tulla näyttämään miten se lapsi tehdään?”

”...ai ettekö meinaa omia lapsia lainkaan hankkia?”

Vanhempien kokemuksista tuli esiin myös se, että rasistisuuteen liittyviä kommentteja kohdattiin myös omassa lähipiirissä.

”... eikai vaan sitten Venäjältä?”

”... kunhan sitten ei mustalaista tulisi..”

Omanlaisena haasteenaan adoptiovanhemmuudessa koettiin ihmisten uteliaisuus. Adoptiovanhempien mukaan monet tuntemattomat ihmiset tulevat esimerkiksi kaupassa tai uimahallissa ihmettelemään erilaisen näköistä lasta, ja saattavat kysyä mistä lapsi on tullut, tai onko se oma.

”Ihmisiä kiinnostaa suuresti se, ovatko lapsemme sisaruksia keskenään. Vastaan kysyjille aina kyllä, jonka jälkeen ne vielä kysyvät, että ai niin kuin ihan oikeita sisaruksia. No ihan oikeita kyllä. Niin että olivatko ne sisaruksia jo siellä kotimaassaan? Vastaan kysyjille niin kauan kyllä, kunnes ne osaavat esittää asian oikein.”

Ihmisten uteliaisuus koettiin negatiiviseksi asiaksi myös lapselle, vaikka vanhemmat kokivatkin, että eivät ihmiset aina pahaa tarkoita. Pienenä Suomeen adoptoitu lapsi tuntee kotinaan vain oman perheensä ja oman kotikaupunkinsa Suomessa. Vanhemmat toivoivat, että ihmiset ymmärtäisivät ajatella lapsen hämmennystä, kun tuntematon ihminen kaupassa tulee ihmettelemään lapset tummia kiharia hiuksia ja kyselee mistä lapsi on tullut.

”Lasta tietenkin hämmentää, kun tuntematon kysyy meiltä, että mistäs tällainen on tullut?”

”Meidän lasta suututtaa jo kyselyt, kaupassa menee heti toiseen hyllyväliin, jos joku tulee kyselemään..”

Haastateltavat kuitenkin kokivat, että pääosin adoptiolapseen on kuitenkin suhtauduttu positiivisesti ympäristön taholta. Ihmettelyjä, varautuneisuutta, pelkoa ja uteliaisuutta monet olivat kohdanneet, mutta varsinaista rasismia ei ollut esiintynyt usein. Osa vanhemmista kuitenkin ilmaisi pelkonsa siitä, tuleeko rasismi näkyviin, kun lapsi kasvaa. Rasismin teema olikin yksi vanhempia askarruttava aihe, sillä se aiheuttaa vanhemmille uudenlaisen haasteen. Kaikki haastateltavani olivat kuitenkin jo aihetta miettineet, sillä he kokivat tärkeänä valmistella lasta mahdollisiin haasteisiin. Perheissä oltiin esimerkiksi puhuttu ihonväristä, erilaisuudesta, lapsen juurista ja siitä, miten nämä kaikki asiat saattoivat aiheuttaa muissa ihmisissä hyvinkin erilaisia reaktioita.

6.5 Lapsen kulttuurin säilyttäminen

Biologisessa vanhemmuudessa lasta kasvatetaan yleensä syntymäkulttuuriinsa, siihen kulttuuriin, jossa vanhemmat ovat ikänsä eläneet. Ulkomailta adoptoitu lapsi tuo adoptiovanhemmille lisähaasteen vanhemmuuteen siinä mielessä, että vanhempien on kasvatuksessaan otettava huomioon myös lapsen tausta.

Haastattelemistani vanhemmista ne, joiden lapsi oli adoptoitu ulkomailta, pitivät tärkeänä lapsen syntymäkulttuurin säilyttämistä lapsen elämässä. Vanhemmat kokivat, että lapsi kasvatetaan suomalaisuuteen, mutta syntymämaan kulttuuri pidetään lapsen elämässä pienten asioiden avulla.

”Karttapallosta usein katsotaan, missä se syntymää on..”

”Lapsi saa aina halutessaan selata kansiota, johon on koottu muistoja hänen taustastaan.”

”Adoptio ei voi olla asia, josta puhutaan koko ajan. Normaalia arkea eletään, ja adoptiosta puhutaan, jos lapsi haluaa. Välillä asiat ovat liikaa pinnalla, jolloin tilannetta täytyy rauhoittaa, ja palata aiheeseen taas myöhemmin.”

Kulttuuriin liittyy vahvasti myös kieli. Kaikkien haastattelemini vanhempien lapset puhuvat suomea, sillä oma kieli unohtuu nopeasti uudessa ympäristössä. Kielen säilyttämistä vanhemmat eivät kokeneet oleelliseksi, koska se ei luonnollisestikaan ole mahdollista, ellei erikseen opettele lapsen alkuperäistä kieltä. Vanhemmat olivat sitä mieltä, että koska lapsesta tulee suomalainen, on hänen luonnollisinta oppia puhumaan suomea heti alusta asti. Kieli on kuitenkin yksi asia, joka luo haastetta adoptiovanhemmuuden alkutaipaleelle. Kielimuuri tekee niin luottamisesta, kuin arjen toiminnoistakin haastavampaa. Vanhemmat kuitenkin kokivat, että lapsen ymmärrys kehittyy nopeasti, vaikka yhteistä kieltä ei alussa ole. Adoptiovanhemmuuden alkuvaiheessa kielikysymys saattaa näkyä arjessa vahvastikin:

”2-vuotiaalle puheen ymmärrys kehittyi jo parin kuukauden kuluessa, ensimmäisiä sanoja alkoi tulla joskus puolen vuoden päästä.”

”Paljon sanotettiin lapselle. Päätin, että puhun lapselle koko ajan..”

”Suomalaiset aakkoset osattiin jo ennen kuin palattiin Suomeen..”

” Alussa tehtiin paljon sanottamista: kirjoista näytettiin asioita ja kerrottiin sana siihen. Puhuttiin suomea koko ajan.”

” Yksittäisiä tukiviittomia meillä oli apuna alussa, esim. vessa..”

Kulttuurin säilyttämistä vanhemmat eivät tuoneet niinkään esiin haastavana osana arkea, mutta se koettiin kuitenkin yhtenä osana vanhempien tehtävää. Adoptoidun lapsen syntymäkulttuurin säilyttäminen on kuitenkin asia, joka näyttäytyy vain adoptiovanhemmuudessa. Vanhemmat pitivät tärkeänä lapsen oikeutta juuriinsa. He toivat ilmi sen, että lapsen syntymämaan kulttuuria ei tarjota lapselle liikaa, vaan lapsen omista tarpeista lähtien.

7 TULOSTEN TARKASTELUA JA POHDINTA

Tutkimuksellani hain vastausta siihen, millaisia haasteita adoptiovanhemmuuteen liittyy. Halusin selvittää adoptiovanhempien omia kokemuksia adoptiovanhemmuuden haasteista, jotta pystyisin tuomaan esiin adoptiovanhemmuuden erityisyyttä suhteessa biologiseen vanhemmuuteen.

Johtopäätöksenä tulosten perusteella voi todeta sen, että adoptiovanhemmuus sisältää sellaisia haasteita, joita biologiset vanhemmat eivät välttämättä joudu kohtaamaan. Adoptiovanhemmat eivät kuitenkaan korosta adoptiovanhemmuuden olevan erilaista vanhemmuutta, sillä arjen perusasiat he kokevat samanlaisiksi, kuin kaikilla perheillä. Adoptiolapsen tausta tuo kuitenkin mukanaan sellaisia asioita, joihin vanhemmat eivät ehkä osaa valmistautua, mutta joita he joutuvat vanhemmuudessaan kohtaamaan.

7.1 Tulosten vertailua

Tutkimukseni tuloksista löytyy paljon yhtäläisyyksiä Suvi Koreniuksen Pro gradu – tutkielman *Lapsi ulkomailta – Vanhempien rooli lapsen identiteetin kehityksessä* kanssa. Haastattelemieni vanhempien vastauksista kävi ilmi, että heistä kaikki olivat kertooneet lapselle adoptiosta, ja vanhemmat kokivat lapsen taustasta puhumisen tärkeäksi osaksi normaalia arkea. Tuloksista kävi ilmi myös se, että vanhemmat pitivät tärkeänä lapsen alkuperäiskulttuurin säilyttämistä suomalaisen identiteetin osana. Koreniuksen tutkimuksesta nousi esiin samanlaisia tuloksia, sillä kaikki kyselyyn osallistuneet adoptiovanhemmat halusivat olla avoimia lapsensa taustasta ja kertoa ikätaso huomioiden lapselle kaiken mitä he tietävät. Myös lapsen alkuperäistaustan säilyttämistä pidettiin Koreniuksen tutkimuksessa tärkeänä, vaikka vanhemmat korostivatkin, että koska lapsi kasvaa suomalaisessa kulttuurissa ja suomalaisessa perheessä, hänestä tulee suomalainen. (Koreninus, 2007.)

Myös Ulla Niemi-Pynttärin tutkimustulokset ovat tuoneet ilmi kulttuurin säilyttämisen tärkeyden. Ulla Niemi-Pynttärin *Toiminnalliset tapahtumat kansainvälisesti adoptoitujen nuorten kulttuuri-identiteetin vahvistajina* -tutkimuksen tulosten mukaan adoptiolapsen syntymämaan kulttuurin säilyttämistä pidettiin tärkeänä. Niemi-Pynttärin tutkittavi-

en, eli adoptoitujen nuorten, mukaan kaikkien tutkittavien kotielämään kuului tai oli kuulunut syntymämaan kulttuurin ylläpitäminen. Haastatteluista kävi ilmi, että nuoret toivoivat, etteivät vanhemmat ”tuputtaisi” nuorille syntymämaan kulttuuriin liittyviä asioita liiaksi ja huomioisivat ikään liittyvät kiinnostuksen kohteet. (Niemi-Pynttari 2015)

Ympäristön suhtautumisesta Koreniuksen tutkimus antoi myös samanlaisia tuloksia. Hänen tutkimukseensa osallistuneiden vastaajien mielestä ympäristö on suhtautunut lapseen enimmäkseen hyvin, eikä suurimmalla osalla ole ollut mitään ongelmia. Vastajat kuitenkin pelkäsivät, että ympäristön suhtautuminen ei ehkä olekaan enää niin ystävällistä kun lapsi kasvaa, vaan varautunutta ja pahimmillaan jopa vihamielistä. (Korenius, 2007, 71.) Oman tutkimukseni haastateltavat kertoivat ympäristön suhtautuneen pääosin hyvin, koska rasismia he eivät olleet kohdanneet, vaikkakin tuntemattomien ihmisten uteliaisuutta koettiin olevan liikaa.

Yleisesti adoptioteemaan liittyvistä kysymyksistä Soile Kestilän tutkielmasta nousi esiin samankaltaisia tuloksia. Kestilän tutkielma toi esiin esimerkiksi sen, että adoptio-odotus koettiin yleensä pitkänä ja kysymyksiä täynnä olevana prosessina. (Kestilä, 2007.) Samanlaisia ajatuksia nousi esiin myös haastattelemltani adoptiovanhemmilta. Tutkimukseeni osallistuneet vanhemmat kokivat adoptioprosessin olevan yleisesti pitkä ja henkisesti raskas prosessi. Prosessin aikana vanhemmat olisivat kaivanneet lisää mm. ajantasaista tietoa, sekä sujuvampaa asiointia viranomaisten kanssa.

Ida Brantin (2015) opinnäytetyössä ”Kansainvälisesti adoptoitujen lasten sopeutuminen adoptioperheeseen” ilmeni, että haasteelliseksi adoptiolasten sopeutumisessa koettiin suuri elämänmuutos ja yhteisen kielen puute (Brandt 2015, 3). Nämä asiat ilmenivät myös omassa tutkimuksessani, sillä haastattelemini adoptiovanhempien mukaan varsinkin kansainvälisten adoptioiden kohdalla muutokset lapsen elämässä ovat niin isoja, että lapsella menee jonkin aikaa sisäistää näitä asioita. Toteuttamistani haastatteluista elämänmuutokseen liittyvistä asioista esiin nousivat esimerkiksi ilmastoon, ruokaan, tapoihin, kieleen sekä ihmisten ulkonäköön ja käyttäytymiseen liittyvät asiat.

7.2 Tulosten hyödynnettävyys ja jatkotutkimusideat

Tutkimuksen tuloksista nousi selkeästi esiin se, että adoptiovanhemmuudessa saatetaan kohdata hyvin erilaisia haasteita, kuin biologisessa vanhemmuudessa. Tämä tieto nousi esiin seitsemän adoptiovanhemman vanhemmuuden kokemuksista, joten otanta on suhteellisen pieni. Samasta teemasta olisi hyödyllistä toteuttaa laajempi tutkimus esimerkiksi kyselytutkimuksena. Silloin olisi mahdollista selvittää tulosten määrällinen yleistettävyys, ja samalla voitaisiin hyödyntää tämän tutkimuksen tuloksista nousseita teemoja kysymysten kohdentamisessa.

Mielestäni tuloksia pystyttäisiin hyödyntämään esimerkiksi varhaiskasvatuksessa ja neuvolassa. Haastattemieni vanhempien kokemusten mukaan ympäristön tietämys ja ymmärtämys adoptiota kohtaan on usein vähäinen. Biologista lastaan odottavat saavat odotusaikanaan ja lapsen syntymän jälkeen monipuolista tukea monelta taholta, kuten esimerkiksi laadukasta tietoa ja tukea neuvolasta. Adoptiosta puhutaan vähemmän, mutta adoptiovanhemmilla pitäisi olla mahdollisuus saada yhtä paljon tukea niin odotusajana, kuin lapsen saapumisen jälkeenkin. Tuloksista esiin nousseita adoptiovanhemmuuden haasteita voitaisiin hyödyntää neuvolassa esimerkiksi keskustelun pohjana. Terveystieteiden työntekijällä saattaa olla vakiintunut tapa kohdata vanhempia ja käsitellä vanhemmuuden haasteita. Adoptiovanhempien omista kokemuksista nousseet teemat voisivat johdatella työntekijää ajattelemaan vanhemmuutta erilaisella näkökulmalla, mikä voisi tuoda uutta ymmärrystä ammatilliseen työhön.

Varhaiskasvatuksen puolella tuloksia voisi hyödyntää esimerkiksi siinä, miten varhaiskasvatushenkilökunta voisi paremmin tukea niin lapsen identiteetin kehittymistä kuin vanhemman ja päivähoidon kasvatuskumppanuuttakin. Tutkimuksen tuloksista nousi vahvasti esille se, että adoption käsittely on osa adoptioperheen normaalia elämää, ja aiheen herkkyys aiheuttaa samalla haasteita. Varhaiskasvatushenkilökunnan olisi hyvä sisäistää adoptiolapsen erityisyys, jotta he pystyisivät tunnistamaan ja tukemaan lasta, kun adoptiotaustan mahdolliset vaikutukset heijastuvat lapsen käytökseen.

Mielestäni mielenkiintoinen ja hyödyllinen jatkotutkimusidea olisi päiväkodin ja adoptioperheen kasvatuskumppanuuden toteutumisen tutkiminen. Olisi molempien osapuol-

ten hyöty, kun selvitetäisiin millaista yhteistyötä kumpikin taho toivoisi toiselta. Tutkimuksen perusteella olisi mahdollista pohtia esimerkiksi päivähoidon kehittymistarpeita suhteessa ammatilliseen tietämykseen adoptiosta.

7.3 Näkökulma varhaiskasvatukseen

Varhaiskasvatuksen näkökulma on olennainen, koska se liittyy omaan ammatillisuuteeni saatuani lastentarhanopettajan kelpoisuuden. Tämän takia myös opinnäytetyöni aiheen piti liittyä lapsiin ja perheisiin. Adoptioteeman avulla sain yhdistettyä nämä vaatimukset sekä mielenkiintoni adoption näkökulmaan.

Varhaiskasvatus osuu erittäin tärkeään vaiheeseen adoptoidun lapsen elämässä, sillä iänmukaisten kehitystehtävien lisäksi lapsen haasteena on luoda ja syventää turvallisia kiintymyssuhteita uudessa perheessään. Kansainvälisessä adoptiossa vaihtuvat lisäksi kieli ja ympäröivä kulttuuri, joten vuorovaikutus päivähoiton ja perheen välillä on senkin vuoksi erittäin tärkeää. Erityisesti päivähoiton aloitusvaiheeseen kannattaa panostaa antamalla lapselle reilusti aikaa sopeutua jälleen uuteen, isoon muutokseen elämässä. Adoptiolapselle pysyvyys ja turvallisuus ovat korostuneen tärkeitä asioita. (Adoptioperheet ry, i.a.)

Jokainen lapsi on yksilö, mutta kuitenkin adoptiolasten taustoissa on myös yhteisiä tekijöitä. Niiden tunteminen voi auttaa päivähoitohenkilökuntaa ymmärtämään sellaisia asioita, joita lapsi käy läpi perheessään ja toisaalta myös niitä reaktioita, joita voi tulla esiin päivähoitossa. Kun työntekijät ymmärtävät adoptioon liittyviä asioita, helpottuu myös yhteistyö vanhempien kanssa. (Brantberg, Mäkipää & Uhtio 2013, 3.)

Tutkimuksen tulosten mukaan adoptiovanhempien mielestä adoptiovanhemmuus ei sinänsä ole erilaista vanhemmuutta, mutta adoptiolapsi on omalla tavallaan erityinen lapsi. Tämä erityisyys on rikkautta, mutta samalla se voi asettaa myös erilaisia vaatimuksia lapsen kasvattajille. Kasvattajan on osattava tunnistaa ja vastata lapsen tarpeisiin. Adoptiolapsen kohdalla nämä tarpeet eivät aina ole itsestäänselvyksiä, ellei ole tietoinen lapsen taustasta. Lapsella voi taustastaan johtuen olla esimerkiksi pelkoja tietynlaisia tilanteita, ihmisiä tai asioita kohtaan. Adoptiovanhempien kohdalla vanhempien ja päiväkodin yhteinen kasvatuskumppanuus voi jopa korostua.

7.4 Opinnäytetyöprosessi ja ammatillinen kasvu

Opinnäytetyöprosessi eteni omalla kohdallani melko hyvin, sillä en kohdannut erityisiä vaikeuksia prosessiin liittyen. Prosessin aloitus oli sinänsä helppo, koska minun ei tarvinnut odottaa tutkimuslupia tai muita itsestäni riippumattomia asioita. Toisaalta taas minulla meni prosessin käynnistämiseen turhaan aikaa melko paljon, mikä johtui vain omasta ajankäytöstäni. Tarkempi ja määrätietoisempi suunnittelu olisi ollut omalla kohdallani auttanut prosessin käynnistämistä.

Prosessi alkoi aiheen valinnalla ja tutkimuskysymyksen suunnittelulla. Adoptio aiheena on mielenkiintoinen kokonaisuus, ja sitä voikin tarkastella laajasti eri näkökulmista. Olen tyytyväinen valintaani ottaa aiheeksi adoptio, sillä se tuntuu itselleni luontevalta ja käytännönläheiseltä aiheelta. Aiheen rajaamista en tullut tutkimusta aloittaessani ajatelleeksi tarpeeksi, mikä heijastui haastattelukysymyksiini. Tarkemmalla rajaamisella olisin ehkä saanut helpommin tarpeellista tietoa, kun nyt aineistoni oli laaja, mutta myös hajanainen. Uskon, että työn tekeminen olisi ollut itselleni haasteellisempaa, jos olisin tehnyt tutkimuksen jostain teoreettisemmasta ja ”tylsemmästä” aiheesta. Adoptiovanhemmuus on aiheena sellainen, josta sai kattavasti aineistoa, vaikka haastateltavien määrä oli suhteellisen pieni. Laadullinen tutkimus tarjosi mahdollisuuden saada syvempää tietoa kuin olisin ehkä saanut pelkän alkuvaiheessa suunnittelemani kyselytutkimuksen avulla.

Aiheen valinnan jälkeen vuorossa oli tutkimusmetodin valinta. Näitä asioita aloin pohtia keväällä 2015 ja saman kevään aikana otin yhteyttä myös haastateltaviin. Varmistuttuani siitä, että haastateltavia löytyy ja tutkimus on siten mahdollista toteuttaa aloin suunnitella tarkemmin haastattelukysymyksiä. Kesän aikana minulla ei ollut lainkaan lomaa, joten opinnäytetyökin jäi vähän taka-alalle. Loppukesästä 2015 sain ajatukseni taas opinnäytetyön pariin, ja aloin suunnitella haastatteluja. Sähköpostitse sain sovittua haastateltavien kanssa haastatteluajat ja lähetettyä heille haastattelukysymykset. Syksyn aikana sainkin haastattelut tehtyä ja aineiston analysoitua. Tämän jälkeen aloitin opinnäytetyön kokoamisen.

Opinnäytetyöprosessi oli itselleni melko raskas, mutta opettavainen. Jälkeenpäin ajateltuna ajankäytön harkittu suunnittelu olisi ollut tärkeää ja työtä helpottavaa, vaikka se

työn aloitusvaiheessa tuntui ehkä vähän turhalta ja hankalalta. Koko opinnäytetyöprosessin ajan kävin samaan aikaan töissä, mikä hankaloitti prosessin etenemistä niin ajankäytön kuin jaksamisenkin näkökulmasta.

Opinnäytetyöni tein yksin itse ideoimastani aiheesta ilman työn tilaajaa, joten minulla ei työtä tehdessäni ollut työparin eikä työyhteisön tukea takanani. Prosessin aloittaminen yksin oli tietoinen päätös, sillä uskoin, että aikataulullisesti yksin työskentely sopisi paremmin elämäntilanteeseeni. Yksin työskentelyllä oli hyvät ja huonot puolensa. Pysyin tekemään työtä omaan tahtiini työvuorojen mukaan, mutta toisaalta taas kukaan ei ollut prosessissa mukana jakamassa ideoita, ottamassa vastuuta ja antamassa palautetta.

Opinnäytetyöprosessi kasvatti valmiuksiani tutkimukselliseen työhön. Tiedon etsiminen, sen hyödynnettävyyden ja luotettavuuden arvioiminen, ja omaan työhön soveltaminen vaativat paljon aikaa ja keskittymistä. Tutkimuksellisen tekstin kirjoittaminen oli myös itselleni uutta, joten tämän työn myötä sain harjoitusta siihen. Aiheeseen tutustuminen niin teoretiedon kuin haastattelujenkin myötä tarjosi itselleni paljon ammatillisuuden kehittymisen kannalta hyödyllistä tietoa. Varhaiskasvatukseen liittyvissä opinnoissani ja harjoittelujaksoissani adoption teemaa ei ole käsitelty lainkaan. Varsinkin haastattelujen kautta sain mielestäni hyvän kuvauksen siitä, millaisia asioita adoptiovanhemmat joutuvat käymään läpi. Tämän tutkimuksen myötä sain siis tarpeellista uutta ammatillista näkökulmaa, josta on varmasti hyötyä työelämässä.

Lopuksi haluan kiittää tutkimukseeni osallistuneita adoptiovanhempia, jotka mahdollistivat tutkimukseni toteutuksen osallistumalla haastatteluihin. Heidän jakamansa tieto omista kokemuksistaan oli itselleni opinnäytetyöprosessin parasta antia, sillä samanlaisia tietoja ei olisi voinut saada kirjoista lukemalla tai kyselylomakkeita tulkitsemalla. Haastateltavat antoivat paljon sellaista tietoa, jota en ehkä saanut hyödynnettyä opinnäytetyössäni, mutta joka kuitenkin kasvatti paljon omaa tietämystäni ja ammatillisia valmiuksiani.

LÄHTEET

- Aaltola, Juhani & Valli, Raine 2001. Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Adoptiolaki, 2012. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2012/20120022>
- Adoptioperheet ry i.a. Varhaiskasvatus. Viitattu 10.2.2016.
<http://www.adoptioperheet.fi/varhaiskasvatus>
- Adoptioperheet 2004. Suomalaisen adoption historiaa. Adoptioperheet 3/2004, 14. Viitattu 20.2.2016.
http://adoptioperheet.fi/sites/default/files/artikkelit/suomalaisen_adoption_historiaa_adoptioperheet_3_2004.pdf
- Brandt, Ida 2015. Kansainvälisesti adoptoitujen lasten sopeutuminen adoptioperheeseen. Laurea-ammattikorkeakoulu, Tikkurilan toimipaikka. Opinnäytetyö. Sosiaaliala. Viitattu 19.3.2016. <http://docplayer.fi/1862473-Kansainvalisesti-adoptoitujen-lasten-sopeutuminen-adoptioperheeseen.html>
- Brantberg, Bettina; Mäkipää, Sanna & Uhtio, Anu 2013. Adoptoitu lapsi päivähoidossa. Adoptioperheet ry. Helsinki. Viitattu 23.1.2016.
http://www.adoptioperheet.fi/sites/default/files/liitetiedostot/adoptiolapsi_paivahoidossa_2013.pdf
- Diakonia-ammattikorkeakoulu i.a. Laadullinen tutkimus ja haastatteluaineiston hankinta. Diakonia-ammattikorkeakoulu: Oppimateriaali. Viitattu 21.3.2016
- Helo, Hanna-Mari 2006. Adoptionhakijoiden kokemuksia adoptioneuvonnasta. Tampereen yliopisto. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos. Sosiaalityön pro gradu –tutkielma. Viitattu 16.1.2016.
<https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/93443/gradu01093.pdf?sequence=1>
- Hermanson, Elina, 2012. Adoptiovanhemmuus. Terveyskirjasto. Viitattu 21.2.2016.
http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=kot00204
- Hämeen ammattikorkeakoulu i.a. Tutkivan toiminnan luotettavuuden kriteerit.
http://www.hamk.fi/verkostot/kudos/tutkivatoiminta/Documents/HAMK_17_Luotettavuuskriteerit.pdf

Jyväskylän yliopisto 2010. Tutkimuksen toteuttaminen.

<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/tutkimusprosessi/tutkimuksen-toteuttaminen>

Järvenpää, Eila 2006. Laadullinen tutkimus. Teknillinen korkeakoulu, Helsinki. Tuotantotalouden osasto. Luentomateriaali.

<http://www.cs.tut.fi/~ihtesem/k2007/materiaali/luento4.pdf>

Kaila, Minna ja Mäntyranta, Taina 2008. Fokusryhmähaastattelu laadullisen tutkimuksen menetelmänä lääketieteessä. *Duodecim* 2008;124:1507–13.

<http://www.ebm-guidelines.com/xmedia/duo/duo97349.pdf>

Kaisaniemi, Elina & Lehtinen, Mari 2006. Adoptiovalmennuksen merkitys kansainväliseen adoptioon valmentautumisessa. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Helsingin toimipaikka. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Viitattu 21.11.2015.

http://kirjastot.diak.fi/files/diak_lib/Helsinki2006/6a43b7_Kaisaniemi5946.pdf

Kajaanin ammattikorkeakoulu i.a. Luotettavuus. Opinnäytetyöpakki.

<https://www.kamk.fi/opari/Opinnaytetyopakki/Teoreettinen-materiaali/Tukimateriaali/Luotettavuus>

Karhu, Ritva 2013. Askelmerkkejä avoimuuteen - Adoptiosta puhuminen kotimaan adoptioerheissä. *Adoptioerheet* 3 (2013), 13–15. Viitattu 28.1.2016.

http://www.adoptioerheet.fi/sites/default/files/artikkelit/askelmerkkeja_avoimuuteen_3_13.pdf

Kestilä, Soile 2007. Adoptiovanhempien vanhemmuus – ”se on semmonen elämänläheinen asia. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. Pro gradu - tutkielma. Viitattu 22.11.2015.

<https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/77975/gradu01822.pdf?sequence=1>

Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä. Opas Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä varten, 2010. C katsauksia ja aineistoja 17. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Viitattu 16.11.2015 <https://fronter.com/diak/main.phtml>

Korenius, Suvi. Lapsi ulkomailta – Vanhempien rooli adoptiolapsen identiteetin kehityksessä. Soveltavan kasvatustieteen laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 18.1.2016.

<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/20121/lapsiulk.pdf?sequence=1>

Lehtovaara, Johanna 2014. Adoptoidut lapset lastensuojelun asiakkaina. Helsingin yliopisto. Valtiotieteiden tiedekunta. Pro gradu –tutkielma. Viitattu 21.2.2016.

<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/135629/Adoptoidut%20lapset%20lastensuojelun%20asiakkaina%20PDF.pdf?sequence=2>

Manninen, Nina 2001. Vanhemmaksi vanhemman paikalle – Sijaisvanhempien kokemuksia tehtävästään. Tampereen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja Filosofian laitos. Pro gradu- tutkielma. Viitattu 10.2.2016.

[https://www.google.fi/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0ahUKEwiGjLk6-zKAhUEIpoKHbEIDYwQFggb-](https://www.google.fi/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0ahUKEwiGjLk6-zKAhUEIpoKHbEIDYwQFggb-MAA&url=https%3A%2F%2Fjyx.jyu.fi%2Fdspace%2Fbitstream%2Fhandle%2F123456789%2F12772%2Fnmannine.pdf%3Fsequence%3D1&usq=AFQjCNHVNyjO-h2xeEqcd3Y65DkJGd5hrg&cad=rja)

[MAA&url=https%3A%2F%2Fjyx.jyu.fi%2Fdspace%2Fbitstream%2Fhandle%2F123456789%2F12772%2Fnmannine.pdf%3Fsequence%3D1&usq=AFQjCNHVNyjO-h2xeEqcd3Y65DkJGd5hrg&cad=rja](https://www.google.fi/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0ahUKEwiGjLk6-zKAhUEIpoKHbEIDYwQFggb-MAA&url=https%3A%2F%2Fjyx.jyu.fi%2Fdspace%2Fbitstream%2Fhandle%2F123456789%2F12772%2Fnmannine.pdf%3Fsequence%3D1&usq=AFQjCNHVNyjO-h2xeEqcd3Y65DkJGd5hrg&cad=rja)

Niemi-Pynttari, Ulla 2015. Toiminnalliset tapahtumat kansainvälisesti adoptoitujen nuorten kulttuuri-identiteetin vahvistajina. Metropolia-ammattikorkeakoulu. Kulttuurituotanto. Opinnäytetyö.

http://www.adoptioerheet.fi/sites/default/files/images/toiminnalliset_tapahtumat_kv-adoptoitujen_nuorten_kulttuuri-identiteetin_vahvistajina_ulla_niemi-pynttari_4-2015.pdf

Partanen, Päivi 2014. Avoimuus ja perhesiteet adoptoitujen elämässä. Pelastakaa Lapset ry:n julkaisusarja n:o 25. Helsingin yliopisto. Valtiotieteellinen tiedekunta. Sosiaalityön erikoistumiskoulutukseen kuuluva lisensiaatintutkimus. Viitattu 24.1.2016. [http://pelastakaalapset-fi-](http://pelastakaalapset-fi-bin.directo.fi/@Bin/050780d61c7e499b74163abebdd8b198/1453625308/application/pdf/3451081/Avoimuus%20ja%20perhesiteet%20adoptoitujen%20el%C3%A4m%C3%A4ss%C3%A4.pdf)

[bin.directo.fi/@Bin/050780d61c7e499b74163abebdd8b198/1453625308/application/pdf/3451081/Avoimuus%20ja%20perhesiteet%20adoptoitujen%20el%C3%A4m%C3%A4ss%C3%A4.pdf](http://pelastakaalapset-fi-bin.directo.fi/@Bin/050780d61c7e499b74163abebdd8b198/1453625308/application/pdf/3451081/Avoimuus%20ja%20perhesiteet%20adoptoitujen%20el%C3%A4m%C3%A4ss%C3%A4.pdf)

Pelastakaa Lapset ry i.a. (A) Adoptioprosessin vaiheet. Viitattu 25.10.2015

<http://www.pelastakaalapset.fi/toiminta/lastensuojelutyo/adoptiot/kansainvalinen-adoptiopalvelu/adoptioprosessin-vaiheet/>

Pelastakaa Lapset ry i.a. (B) Adoptioneuvonta. Viitattu 16.11.2015.

<http://www.pelastakaalapset.fi/toiminta/lastensuojelutyo/adoptiot/adoptioneuvonta/>

Pelastakaa Lapset ry i.a. (C) Kansainväliset adoptiot. Viitattu 19.3.2016.

<http://www.pelastakaalapset.fi/toiminta/lastensuojelutyo/adoptiot/kansainvaliset-adoptiot>

Pelastakaa Lapset ry i.a. (D) Adoption jälkipalvelu. Viitattu 20.3.2016.

<http://www.pelastakaalapset.fi/toiminta/lastensuojelutyo/adoptiot/kansainvalinen-adoptiopalvelu/adoption-jalkipalvelu>

Pelastakaa Lapset ry i.a. (E) Adoptioneuvonta adoption vahvistamisen jälkeen ja arkistotietojen saanti. Viitattu 20.3.2016.

<http://www.pelastakaalapset.fi/toiminta/lastensuojelutyo/adoptiot/adoptioneuvonta-adoption-jalkeen/>

Pitkänen, Minna 2000. Kansainväliset adoptiovanhemmat lapsen etnisen kulttuurin ja identiteetin tukijoina. Helsingin yliopisto. Pro gradu –tutkielma. Viitattu 21.2.2016. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/10794>

Pärssinen-Hentula, Irene 2012. Laki velvoittaa tarjoamaan ohjausta adoptoidun hakiessa itseään koskevia tietoja – Kuka maksaa? Pelastakaa lapset ry, omat artikkelit.

http://www.pelastakaalapset.fi/@Bin/1090901/Paras_juttu_PL_5_2012.pdf

Pösö, Tarja 2003. Perhe murroksessa – Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Teoksessa Forsberg, Hannele ja Nätkin, Ritva (toim.) Helsinki: Gaudeamus.

Ruohio, Heidi 2012. Kansainvälinen adoptio: Missä mennään? Väestöliiton väestöntutkimuslaitoksen työpäpaperi 2012. Viitattu 21.11.2015

http://www.vaestoliitto.fi/@Bin/2086105/VTL+Ty%C3%B6paperi+2_Ruohio.pdf

Sarajärvi, Anneli & Tuomi, Jouni 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Anneli Sarajärvi & Tuomi, Jouni 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Sosiaali- ja terveysministeriö. Adoptio, i.a. Viitattu 25.10.2015. <http://stm.fi/adoptio>

Tervonen-Arnkil, Kaisa i.a. Avoimen adoption merkitys lastensuojelussa. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, lastensuojelun käsikirja. Viitattu 19.3.2016.

<https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/erityiskysymykset/avoimen-adoption-merkitys-lastensuojelussa>

Tilastokeskus, 2015. Adoptioiden määrä väheni vuonna 2014. Viitattu 16.1.2016.

http://www.stat.fi/til/adopt/2014/adopt_2014_2015-06-17_tie_001_fi.html

Timonen, Piritta 2013. Adoptio – Lapsen etu? Lastensuojelun keskusliiton julkaisuja. Helsinki.

LIITE 1 HAASTATTELUJEN KYSYMYKSET

ADOPTION LÄHTÖKOHDAT

Mitä kautta olette hankkineet adoptiolapsenne?

Mistä saitte tietoa eri adoptiomahdollisuuksista?

Oliko helppo/vaikeaa löytää tietoa eri adoptiopalvelunantajista?

Miten eri vaiheita adoptioprosessiin kuuluu?

Mitä asioita vaaditaan, jotta on mahdollista saada adoptiolapsi?

Mitkä tekijät voivat heikentää mahdollisuuksia adoptioon?

Kuinka pitkään odotitte päätöstä adoptiolapsen saamisesta?

Kohtasitteko ongelmia adoptioprosessin aikana? Millaisia?

Mikä yllätti adoptioprosessissa?

Oliko teillä riittävästi mahdollisuuksia vaikuttaa adoptiolapsen valintaan?

Koetteko, että adoptioprosessi on tasavertainen kaikille?

Olisitteko kaivanneet tukea prosessin aloittamiseen? Millaista?

ODOTUSVAIHE

Millaiseksi koitte adoptioprosessin odotusvaiheen?

Kuinka pitkä aika kului myönteisestä päätöksestä siihen, kun saitte tietää adoptiolapsen löytymisestä?

Miten käytännön järjestelyt etenivät sen jälkeen, kuin saitte tiedon adoptiolapsen löytymisestä?

Saitteko adoptioprosessin aikana riittävästi sellaista tukea, kuin olisitte kaivanneet?

Tarvittaisiinko prosessiin vanhemmille lisää tukea/neuvoa? Millaista?

Miten läheisenne ja tuttavanne ottivat vastaan uutisen adoptiosta?

LAPSEN SAAMINEN

Kuinka pitkä aika kului adoptiolapsen löytymisestä siihen, kun saitte lapsen kotiinne?

Millainen oli ensimmäinen kohtaamisenne lapsen kanssa?

Miten arki lähti sujumaan adoptiolapsen kanssa?

Koetteko, että adoptiolapsen kanssa on ollut haasteita, joita ei ehkä biologisen lapsen kanssa olisi ollut? Millaisia?

Pidittekö äitiys/isyys -vapaata adoption myötä?

Miten asiaan suhtauduttiin työpaikalla?

Oletteko kertoneet lapselle adoptiosta?

Tiedättekö lapsen biologiset vanhemmat?

Miten suhtaudutte siihen, jos lapsi joskus haluaa löytää biologiset vanhempansa?

Onko adoptiovanhemmuus erilaista vanhemmuutta? Miksi?

Oletteko tutustuneet muihin adoptiovanhempiin? Mitä kautta?

Oletteko tyytyväisiä adoptioprosessiin? Mitä toivoisitte sen kehittyvän?